

Eszterházy Károly Főiskola
Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar
Médiainformatika Intézet
Informatika Tanszék

Digitalizált források a könyvtárakban és a szerzői jog

Témavezető:

Dr. Tóvári Judit

főiskolai tanár

Készítette:

Stefanecz Mária

Informatikus könyvtáros MA

2. évf.

Eger, 2010

Illyés Gyula: Óda a törvényhozóhoz.

Úgy volna jó a törvény, úgy egyforma hatályu,
ha akként gyártódnánk, mi emberek,
akár a vályog, mit a vályu
billiószám is egyformára vet.
De hát ezt nem lehet.

[...]

Törvényt, de elevent tehát,
hogy ne csapódjunk folyton össze,
hogy részlet – igazát
kiki illessze a közösbe,
úgy mégis: emberek maradjunk;

[...]

Jogot tehát az árnyalatnak,
melyben a holnap rajza áll
s a kivételnek
mely holnapra talán szabály;
jogot – hogy hadd kísérletezzék –
a költőnek, a legfőbb kutatónak.

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	3
BEVEZETÉS	4
A JOGI SZABÁLYOZÁS TÖRTÉNETE. A SZERZŐI JOG KIALAKULÁSA ÉS A NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS	6
A HAZAI SZABÁLYOZÁSRÓL	9
A SZERZŐI JOGI SZABÁLYOZÁS TÖRVÉNYI ALAPJAI, ÉRTELMEZÉSE, LOGIKÁJA	11
A SZELLEMI ALKOTÁSOK ÉS A SZERZŐI JOG A MAGYAR JOGRENDszerben	11
A HATÁLYOS SZERZŐI JOGI SZABÁLYOZÁS TÖRVÉNYI ALAPJAI, ÉRTELMEZÉSE, LOGIKÁJA...	12
A HÁROMLÉPCSŐS TESZT ÉS A SZABAD FELHASZNÁLÁS	14
DIGITÁLIS DOKUMENTUMOK ÉS SZERZŐI JOG	17
A SZERZŐI JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE DIGITÁLIS KÖRNYEZETBEN.....	18
CREATIVE COMMONS.....	18
DIGITAL RIGHTS MANAGEMENT – DIGITÁLIS JOGKEZELÉS.....	22
DIGITALIZÁLT DOKUMENTUMOK A KÖNYVTÁRAKBAN: KÖNYVTÁRI DIGITALIZÁLÁS	25
DIGITÁLIS VIDEÓGYŰJTEMÉNYEK	25
REPOZITÓRIUMOK	29
<i>A repozitóriumok üzemeltetésének jogi kérdései</i>	30
<i>Az Open-Content-licenck</i>	32
<i>Európa repozitóriumai egy helyen: a DRIVER projekt</i>	33
VIDEOTÓRIUM.....	34
DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK	35
A GOOGLE BOOKS ÉS A DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK	38
ÖSSZEGZÉS	41
FELHASZNÁLT IRODALOM	42

Bevezetés

*„Be van fejezve a nagy mű, igen.
A gép forog, az alkotó pihen.
Évmillióig eljár tengelyén,
Mig egy kerékfogát ujítani kell.”*

Melyik hallgató nem érez így, mikor sikerül befejeznie diplomamunkáját, nos, én is így voltam ezzel főiskolai szakdolgozatom megírása idején, három évvel ezelőtt. Aztán meglepődve tapasztaltam, nem hogy „évmillióig” nem jár el, de még csak évekig sem. Védésem után ugyanis alig telt el fél év és már módosult is Szerzői Jogi Törvényünk (2008. december 29.), méghozzá épp azokon a részekon, amelyekre előző szakdolgozatom épült. A változásokkal – azóta gyakorló könyvtárosként – már a munkám során szembesültem, és ez esetenként nem kis bosszúságot okozott. Nem volt hát mit tenni, újra beleástam magam a szerzői jogi szakirodalomba. Érdeklődésem mester szintű tanulmányaim során a web- és a digitális dokumentumok okozta jogi problémák felé fordult.

Ezek a problémák természetesen szakdolgozatom megírásának idején is léteztek már, azonban úgy érzem, talán még soha ezelőtt nem volt ilyen égetően fontos e problémakör megoldása, mint napjainkban, amikor is lépten-nyomon újabb és újabb digitalizáló vállalkozásokról hall az ember... Már nem csak könyveket, hanem képeket, térképeket is digitalizálnak, és már nem csak „régieket”, amelyek kiesnek a védelmi időből. A másik problémát a nagy cégek monopolhelyzete jelenti, és valljuk be a technikai feltételek és az anyagiak az esetek többségében nem ott vannak, ahol a hozzáértés és a szaktudás, ez pedig megint egy sor új problémát hoz magával. Gondoljunk csak például a Google állandó pereire...

A problémakör a digitalizálás térhódításával tehát kibővült, mára már nem csak az eleve digitálisan létrejött dokumentumok védelmét kell megoldani – na persze ez sem kis dolog ám, ha belegondolunk – hanem már a bedigitalizált anyagokét is.

Globalizálódó világunkban – melyhez kulturális szempontból a digitális anyagok könnyű és gyors terjedése is nagyban hozzájárul(t) – jócskán megnehezedik a szerzői jog fő feladatainak biztosítása. Legfőképpen az egyes nemzeti kultúrák értékeinek megóvása és fenntartása, de szintén nehezebbé válik az alkotó tevékenység ösztönzése, valamint a jogosultak és felhasználók közti egyensúly fenntartása is.

Dolgozatom célja azoknak a könyvtárakat érintő szerzői jogi szabályoknak a bemutatása, melyeket a digitális dokumentumok és a rájuk épült szolgáltatások hoztak magukkal. Céлом elérése érdekében először röviden áttekintem a szerzői jogi szabályozás kialakulásának történetét, annak szerkezeti felépítését, és a hatályos szabályozás alapjait. Ezt követi a digitális források fogalmi meghatározása, jogi szempontú sajátosságainak bemutatása, valamint a szerzői jog digitális környezetben történő érvényesítésére tett főbb próbálkozások részletes bemutatása. Munkám fő részében pedig a címben ígérteknek megfelelően a könyvtárakban található digitalizált anyagok, illetve a rájuk épült könyvtári szolgáltatások szerzői jogi kérdéseit igyekszem tisztázni. Különös tekintettel az olyan új szolgáltatásokra, mint a repozitóriumok vagy a digitális videógyűjtemények.

Dolgozatom megírásakor az elméleti és gyakorlati ismereteket egyaránt igyekeztem hasznosítani. Kutatásaim során a Magyarországon jelenleg hatályban lévő, a szerzői jogot szabályozó két törvényen, és törvény erejű rendeleteken (1999. évi LXXVI., és az azt módosító 2008. évi CXII. törvény, valamint a 117/2004. (IV. 28.) és a 100/2009. (V. 8.) kormányrendelet) túl nagy hangsúlyt kaptak a témában megjelent szakirodalmak – a hagyományos és elektronikus forrásokat egyaránt – melyeket igyekeztem teljességre törekvően áttekinteni, már amennyire ez lehetséges. A gyakorlati ismeretek többségét a saját, illetve a kollégák személyes tapasztalatai adták. Sokat segítettek még továbbá a különböző előadásokon, illetve a Katalist levelezőlistán felvetett gyakorlati kérdések, és a szakemberek erre adott válaszai.

A jogi szabályozás története. A szerzői jog kialakulása és a nemzetközi szabályozás

Ahogy Lontai Endre is írja művében „az alkotótevékenység elválaszthatatlan az emberré válástól, az emberiség fejlődésétől.”¹ Az emberi önkifejezés különböző formái már egészen az őskortól megfigyelhetők, gondoljunk csak őseink barlangrajzaira, az ókori görögök mives vázaira, ma is „élő” drámáira. Bár ezeket a műveket a korabeli társadalmakban megbecsülték, nem egyszer anyagilag is elismerték, törvényi szabályozás azonban nem védte őket. Még az oly híres római jogban is csak csíráiban lelhető fel, de ez még igencsak kezdetleges, és egyáltalán nem hasonlít mai formájára, „úgy tekintették, mintha a művésznek tulajdonjoga volna azon a tárgyon, amelyet megalkotott, adott esetben eladta ezt”.²

Ennek a jogon-kívülségnek alapvetően technikai okai voltak. Ezekben az időkben ugyanis még nem voltak meg azok a technikai feltételek, melyek segítségével úgymond „nagyértékben” károsítani lehetett volna a szerzőket. A másolatkészítők pedig mintegy rajongásként – tehát még csak véletlenül sem anyagi érdekből, mint napjainkban – a szerző előtti tiszteladásnak szánták ezen másolatokat. Többek között, hogy csak egyet említsék, Balassi versei is egy ilyen „rajongó” munkájának köszönhetően maradtak ránk.³ A problémát az 1445-ös esztendő hozta magával, amikor is Gutenberg feltalálta a nyomtatást. „Minden [...] szónál többet mond róla egyetlen adat: officinájában Gutenberg egy nap alatt több könyvoldalt tudott kinyomtatni, mint amennyit egy kolostor scriptoriumában dolgozó szerzetes vagy akár a híres firenzei könyvkereskedő, Vespasiano Bisticci műhelyének legjobb másolója egy év alatt elő tudott állítani.”⁴ A nyomdagép volt tehát az első olyan eszköz az emberiség történetében, melynek segítségével az eredeti művel teljesen megegyező, nagy mennyiségű másolatot lehetett előállítani.⁵

¹ Lontai Endre: *Szellemi alkotások joga*. - Budapest: Eötvös, 2001. - p.12.

² *A szellemi alkotások jogának fő területei, és elméleti alapjai: nemzetközi együttműködés* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: www.jegyzetportal.hu/dl.php?p=/polgarjog&i=szellemialk.doc [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

³ Turi László: *Internet és copyright: amatőrként profik között* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/J6Koz> [Letöltés dátuma: 2010. október 20.]

⁴ Kéki Béla: *Az írás története: a kezdetektől a nyomdabetűig*. - Budapest: Vince, 2000. - p. 114.

⁵ Turi László: *Internet és copyright: amatőrként profik között* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/J6Koz> [Letöltés dátuma: 2010. október 20.]

A szerzői jog kialakulása felé vezető első lépcsőfoknak talán az uralkodók által a nyomdászoknak bizonyos művek kinyomtatására adott privilégiumokat tekinthetjük. Ezek még inkább a könyvkiadás „politikai ellenőrzését” szolgálták⁶ a szerzők számára azonban semmiféle védelmet nem biztosítottak. A 17-18. században találkozhatunk először a már „csak” a szerzőknek adott privilégiumokkal is. Az első rendeletet, mely már valóban a szerzők jogait hivatott védeni, Stuart Anna adta ki 1709-ben. E rendelet alapján a szerzőt 14 éves utánnomási tilalom illeti meg, melyet átengedhet másnak, de ennek lejárta után az egy újabb 14 éves periódusra „visszaszállt rájuk”.⁷ Az igazi áttörést mégis a polgári kor hozta meg radikális társadalmi, politikai változásaival. A feudalizmus eltűnésével egy időben, a jogalkotásban is változások mentek végbe. A tulajdonjog vette át ugyanis a születési előjog szerepét.

Ezek ismeretében talán nem meglepő, hogy a szerzői jog is azokban az országokban alakulhatott ki először, ahol ezek a változások a legkorábban mentek végbe, vagyis az USA-ban (1780) és Franciaországban (1793). „Majd ennek hatására minden polgárosodó államban kialakult a szerző jogainak intézményes védelme.”⁸

Ezek hatálya azonban csak a kibocsátó országok területére terjedt ki, a szellemi alkotások és technikai találmányok viszont soha nem ismerték az államhatárokat. Ezért vált szükségessé a nemzeti szabályozások mellett egységes, nemzetközi szabályozás létrehozása is.

1886-ban jött létre a szerzői jog nemzetközi alapokmánya, a *Berni Uniók Egyezménye*, amelynek napjainkra már majd’ minden ország tagja. (A Föld 193 országából 2003. október 15-én 151 ország volt a tagja.) Fontosságát mutatja az a tény is, hogy minden – a szerzői jogban – azóta létrejött szerződés és szervezet erre épül, ezen alapszik.⁹ Az Egyezmény ma is hatályban van. Szövegét meghatározott időközönként (kb. 20 évente, de ez függ a technikai vívmányok fejlődésének gyorsaságától is) felülbírálják, és ahol kell, aktualizálják, így biztosítva annak időszerűségét (napjainkig hét lényeges módosításon esett át).

⁶ Turi László: *S: klasszikusok illegalitásban* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACYA.TXT> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

⁷ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz*. - Budapest: Novissima, 2004. - p. 13.

⁸ Turi László: *S: klasszikusok illegalitásban* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACYA.TXT> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

⁹ Dempsey, Makepeace: *Röghöz kötött szerzői jog* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/IXK2F> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

Az Egyezmény lefekteti a szerzői jog alapelveit. Ezek:

- *Az alkalmazandó nemzeti jog*

Vagyis, amely kérdésben a BUE nem rendelkezik, abban annak az országnak a jogát kell alkalmazni, ahol a jogsértés bekövetkezett.

- *A belföldiekkel való egyenlő elbánás elve*

Az Unió országok szerzői a tagállamok bármelyikében korlátozás nélkül élvezik a belföldieknek nyújtott jogokat.

- *A védelem alakszerűtlenségének elve*

A biztosított jogok semmiféle alakszerűséghez nincsenek kötve.

- *A védelem függetlenségének elve*

Az Egyezmény biztosította jogi védelem, függetlenül attól, hogy a kérdéses mű, keletkezésének helyén védelem alatt áll-e vagy sem, megilleti azt.

- *A védelmi minimum elve*

Az Egyezmény tagállamaiban az általa előírt szabályokat minimumként be kell vezetni és be kell tartani.¹⁰

Továbbá „összefoglalja a vitás nemzetközi kérdések rendezésének elveit, - a részletkérdések rendezését azonban az egyes aláíró országok saját törvényeire bízva.”¹¹

A Berni Unió Egyezmény egyetemes mivoltát jócskán megkérdőjelezte az a tény, hogy a két nagyhatalom (az USA és a volt Szovjetunió) nem csatlakozott hozzá. Részben emiatt jött létre 1952-ben az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény, ismertebb nevén a Genfi Egyezmény, vagy Genfi Unió, mely a Berni Unió Egyezmény után a második legjelentősebb konvenció a szerzői jog területén. A Genfi Egyezménynek összesen hetven tagja van, köztük az USA és a volt Szovjetunió is.

Az idők folyamán az újabb problémák megoldására más, újabb szerveződések, egyezmények születtek. Ilyen volt az 1961-es Római Egyezmény, mely az ún. szomszédos jogok védelmére (előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió- és televízió-szervezetek, filmelőállítók) jött létre.

¹⁰ *A szellemi alkotások jogának fő területei, és elméleti alapjai: nemzetközi együttműködés* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: www.jegyzetportal.hu/dl.php?p=/polgarjog&i=szellemiak.doc [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

¹¹ Turi László: *S: klasszikusok illegáltságban* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACYA.TXT> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

Az új információhordozók és az új információs technológia megjelenése hívta életre 1996-ban a WIPO¹² új Szerzői Jogi Szerződését (WCT Szerződés), melynek végső szövegváltozatának kialakításában a nemzetközi könyvtári közösségnek is nagy szerepe volt, és amely szerződés a Berni Uniós Egyezményt alapul véve, annak szabályait igyekszik kiterjeszteni a digitális környezetre. Valamint megemlítendő még a szintén a WIPO által létrehozott, az előadásokról és hangfelvételekről szóló Szerződés (WPPT Szerződés). E két megállapodás az Európai Unió tekintetében 2010. március 14-én lépett hatályba.¹³

A hazai szabályozásról

„A történeti fejlődés általános vonásai a jogterület magyar fejlődésében is tükröződnek.”¹⁴

A 15-16. század folyamán az uralkodók hazánkban is a privilégiumok segítségével próbálták mind több helyen meghonosítani a nyomdákát. Mária Terézia hozott elsőként rendeletet (1772) a jogtalan utánnyomások megelőzése érdekében. Ez azonban még mindig csak a kiadót védte, a szerzőt nem. A következő rendelet (1793) a probléma megoldása érdekében már kemény pénzbüntetéssel szankcionálta az utánnyomásokat, sajnos még mindig csak a kiadók érdekeinek védelmében.

Majd több sikertelen próbálkozás után – melyek közül kiemelkedik a Kisfaludy Társaság modern, forradalmi törvényjavaslata (el szerették volna érnei, hogy a szerzői jogot szokásjog helyett törvény szabályozza), melyet a király elutasított, ezzel is elősegítendő a készülő, és egész birodalomra kiterjesztendő, osztrák szerzői jogi törvény életbeléptetését – 1884-ben jött csak létre az első magyar szerzői jogi törvény. Ezt megelőzően, mint az a fentiekből is kitűnik, javarészt az osztrák szerzői jogi törvények rendelkezései terjedtek ki Magyarországra területére is. Hazánk – más országoktól eltérően – ezzel az egy törvénnyel

¹² World Intellectual Property Organization – Szellemi Tulajdon Világszervezete – az ENSZ szervezete, jelenleg 184 tagállama van

¹³ *Tájékoztató a WIPO Szerzői Jogi Szerződés és a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése hatálybalépésének időpontjáról* [elektronikus változat] Hozzáférés módja: URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:032:0001:0001:HU:PDF>

[Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

¹⁴ Lontai Endre: *Szellemi alkotások joga*. - Budapest: Eötvös, 2001. - p.15.

(1884. évi XVI törvénycikk a szerzői jogról) próbálta meg szabályozni a szerzői jog körébe tartozó, de különböző alkotói nemeket.¹⁵

Ezt az 1921. évi LIV. törvénycikk követte, mely már tartalmazta azokat a nemzetközi előírásokat, amelyek az 1922-es Berni Unió Egyezményéhez való csatlakozásunkhoz szükségeltettek. A törvény kisebb változtatásokkal az 1969-es szerzői jogi törvény (1969. évi III. törvény a szerzői jogról) megalkotásáig maradt hatályban. E törvény is több módosításon esett át 1999-ig. Ekkor lépett életbe ma is hatályos szerzői jogi törvényünk, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény.

Ezt 2010 őszéig négy ízben, legutóbb 2008-ban módosították. A törvénymódosítások mellett fontos még megemlíteni az ide vonatkozó kormányrendeleteket is¹⁶, melyek közül kiemelkedik a 117/ 2004-es. 2004 áprilisában a kormány – a törvényben szereplő felhatalmazásnak megfelelően – rendeletben határozta meg a szabad felhasználás pontos feltételeit (117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról). Erre Európai Unió csatlakozásunk miatt volt szükség (jogharmonizáció). Ez abból a szempontból is érdekes, hogy a fentebb említett, legutolsó, 2009. február 1-jén hatályba lépő módosításra¹⁷ pedig épp azért került sor, mert az Uniónak nem tetszett a szabad felhasználás hazai, tág értelmezése.¹⁸ Ez könyvtári berkekben, mint ismeretes, igen nagy port kavart, sajnos nem jó értelemben. A szabad felhasználást leszűkítette a szakkönyvtárakra, továbbá a kölcsönzést engedély- és jogdíjkötelessé tette. Ezt az állam könyveknél és kottáknál átvállalja, de minden egyéb dokumentumnál az adott könyvtárnak kell eljárnia. Ez persze igen sok gondot okoz azóta is...

¹⁵ Géra Eleonóra, Csatári Bence: *A zenei közös jogkezelés magyarországi története* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.artisjus.hu/IOOev/artisjus_tortenet.html [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 10.]

¹⁶ 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről,
100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról,

158/2000. (IX. 13.) Korm. rendelet a reprográfiára szolgáló készülékek körének meghatározásáról,
117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról

¹⁷ 2008. évi CXII. törvény a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról

¹⁸ Horváth Sándor Domonkos: *Szerzői jog* [elektronikus dok.]. – Előadás. – Hozzáférés módja: URL: <http://ltv.ektf.hu/Oldalak/Video/50a46cae9cbac30df3559bff5d5f6fb> [Letöltés dátuma:2010. október 18.]

A szerzői jogi szabályozás törvényi alapjai, értelmezése, logikája

A szellemi alkotások és a szerzői jog a magyar jogrendszerben

A szellemi alkotások védelme a polgári jog területén helyezkedik el,¹⁹ annak szerves részét képezi, azon belül mégis egy sajátos, önálló területet alkot. Ezen önállóságnak az alapja, e jogterület alkotáscentrikussága. A szerzői jog az alkotó védelmét magának az alkotásnak a védelem alá helyezésével biztosítja, mégpedig úgy, hogy az alkotónak rendelkezési jogot biztosít műve felett. Teszi ezt annak alapján, hogy az alkotást, mint szellemi tulajdont veszi számba.

Ez a tulajdon azonban, lévén nem anyagi mivoltában nézzük, egyedi jellegzetességekkel rendelkezik. A szellemi tulajdon a tárgyak feletti tulajdonjoggal ellentétben ugyanis gondolati jellegű (hiszen az emberi elme alkotása), helyhez nem kötött (egyszerre többen, több helyen is használhatják) és az alkotó viszonya is sokkal személyesebb jellegű az alkotásával szemben, mint mondjuk egy egyszerű használati tárgy.²⁰

A szellemi alkotások védelmének jogterülete két egymástól jól elhatárolható részterületre osztható: a szerzői jog és az iparjogvédelem területére. E két részterület szorosan kapcsolódik egymáshoz, egyazon mű állhat egyszerre mindkettő védelme alatt is.²¹ Dolgozatomban az iparjogvédelem területére nem térek ki, a két terület közti különbséget azonban lényegesnek tartom megemlíteni.

A szerzői jog a művészeti jellegű, míg az iparjogvédelem a tudományos és műszaki jellegű alkotásokra, találmányokra terjed ki. A szerzői jog védelme a mű megszületésének pillanatától él, ezzel szemben a szabadalmi védelemhez hatósági döntés szükséges. További lényeges különbség még, hogy a szabadalom a szerzői joghoz viszonyítva sokkal rövidebb ideig áll fenn (maximum 20 év), valamint az, hogy a szabadalom – ellentétben a szerzői joggal – a védett találmányra teljes monopóliumot biztosít, így azt más nem hasznosíthatja.

Az ENSZ Közgyűlésének 1948. évi egyetemes Nyilatkozata az Emberi Jogokról a szerzői jogot „külön alapvető emberi jogként” határozza meg.²²

¹⁹ Ptk. 86. § (1) bek. A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll.

²⁰ Lontai Endre: *Szellemi alkotások joga*. - Budapest: Eötvös, 2001. - p.10.

²¹ Tattay Levente: *A szellemi alkotások joga*. – 3. kiad. – Budapest: Szent István Társulat, 2005. – p. 23.

²² *Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/1xMyw> [Letöltés dátuma: 2010. október 18.]

A hatályos szerzői jogi szabályozás törvényi alapjai, értelmezése, logikája

A szerzői jog az egyéni, eredeti jelleggel rendelkező irodalmi, tudományos és művészeti alkotások védelmét szolgálja.²³ „Megnevezésüktől és bármiféle mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőtől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől függetlenül.”²⁴

A hangsúly, ahogyan azt a szerzői jogról szóló 1999. LXXVI. törvény (a továbbiakban: Törvény) 1. § (3) bekezdése is kiemeli, a szerző szellemi tevékenységéből fakadó alkotás egyéni, eredeti jellegén van. A Törvény tartalmaz ugyan – egy korántsem teljes körű – listát az általa védett leggyakrabban előforduló műtípusokról, mégsem az e körbe való tartozástól függ a védelem. Ha ugyanis a mű nem elég eredeti, nincs benne megfelelő mértékben az alkotó személye, akkor a Törvény védelme nem terjed ki rá. Más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is a szerzői jogi törvény védelmét élvezzi, amennyiben az egyéni, eredeti jelleggel bír.²⁵

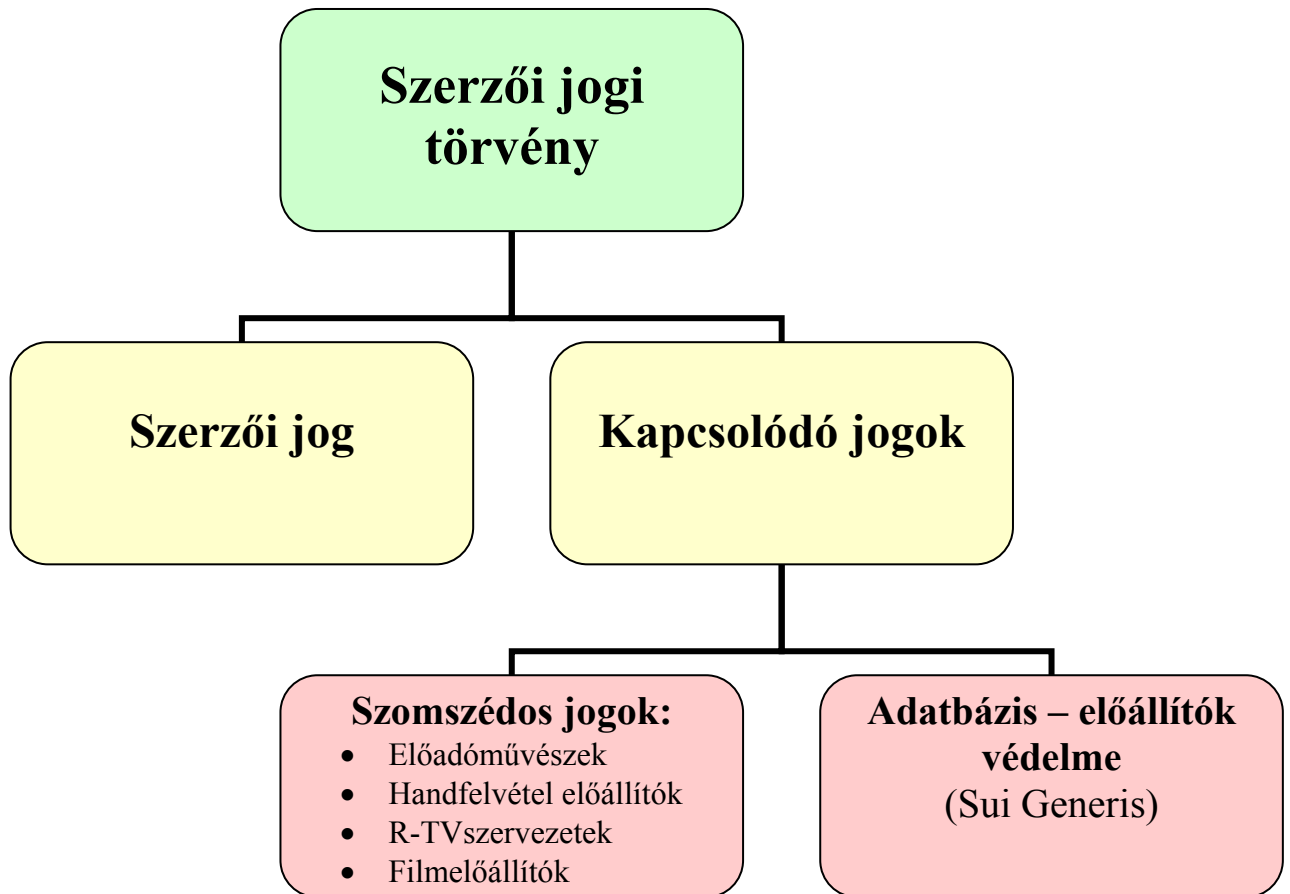
A szerzői jogi törvények a XX. századtól kezdődően (1961-es Római Egyezmény) már az előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió- és televízió-szervezetek és filmelőállítók (összefoglaló néven: a szomszédos jogi jogosultak), valamint adatbázis-előállítók védelméről is gondoskodnak. „A Törvény semmilyen rangsorbeli vagy minőségi különbséget nem tesz a szerzői jogi és a szomszédos jogi jogosultak között.”²⁶ Belső tagolódása ennek alapján a következő:

²³ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz.* - Budapest: Novissima, 2004. - p. 10.

²⁴ Kiss Zoltán: *Útmutató a szerzői joghoz.* –Budapest: M. Szabadalmi Hiv., 2002. – p. 5.

²⁵ Uo. p. 6.

²⁶ Uo. p. 21.

A szerzői jogi szabályozás célja kezdetektől fogva „az alkotó tevékenység anyagi támogatása és erkölcsi elismerése.”²⁷ Az alkotó tevékenység anyagi támogatása a vagyoni jogok megadásán keresztül valósul meg, míg az erkölcsi elismerésre a személyhez fűződő jogok adnak lehetőséget azzal, hogy a szerzőnek tartják fenn a mű nyilvánosságra hozatalának kizárólagos jogát, a névhasználatot, és ezáltal a szerzői minőség elismertetését. Ez utóbbi fontos összetevője a mű integritásához való jog, ami az alkotást megóvja az eltorzítástól, megcsonkítástól vagy a rá egyéb módon sérelmes megváltoztatástól.

A szerzői jogvédelem a szerzőt nem csak életében, hanem – szerzői jogi műveknél a szerző halálát követő év első napjától számított 70 évig, szomszédos jogoknál a mű elkészültétől, illetve az első felhasználástól számított 50 évig, adatbázisoknál az első nyilvánosságra hozataltól számított 15 évig – illeti meg. A névhasználati jog azonban elévülhetetlen.²⁸

Míg a szerzői jogi jogosultak művük bármely felhasználására kizárólagos engedélyezési joggal rendelkeznek, a kapcsolódó jogi jogosultak engedélyezési joga ezzel

²⁷ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz.* - Budapest: Novissima, 2004. - p. 16.

²⁸ Sztj. 16. §

szemben csak a Törvényben meghatározott felhasználásokra érvényes. Ezeket a Törvény harmadik része nevesíti. A Törvény a felhasználásért cserébe díjazást ír elő – innen ered a vagyoni jog elnevezés.

A fentebb említett két eszköz alkotja az ún. szerzői jogokat, amelyek a szerzőt a mű létrejöttének pillanatától kezdve megilletik.²⁹ A személyhez fűződő jogok át nem ruházhatóak, egyéb módon sem szállhatnak át, és lemondani sem lehet róluk.³⁰ A szerző elhunytá után, a védelmi időn belül, e jog megsértése miatt csak az léphet fel, akit a szerző szellemi hagyatékának gondozásával megbízott, ilyen hiányában, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az, aki a vagyoni jogokat örökölte.³¹

A személyhez fűződő jogokkal szemben a vagyoni jogok örökíthetőek, halál esetére rendelkezni lehet róluk, azonban ezekről sem lehet lemondani, mint ahogy – a Törvényben bizonyos feltételek teljesülése mellett meghatározott eseteket kivéve³² – át sem ruházhatóak.³³ Ez utóbbi nagyjából annyit tesz, hogy a szerző nem adhatja úgy el a műveit, mint mondjuk a telefonját, a házát vagy bármely más vagyontárgyát.³⁴

A kapcsolódó jogokra nem vonatkozik a jogátruházás tilalma, azok szerződéssel teljes mértékben megszerezhetőek.³⁵

A háromlépcsős teszt és a szabad felhasználás

A háromlépcsős tesztnek nevezett eljárás a Berni Uniós Egyezményben jelent meg.³⁶ A teszt világos szerkezetével jól követhetővé és értelmezhetővé teszi a szerzői jog bonyolult rendszerét. Mint neve is mutatja, három – logikailag egymásra épülő – lépcsőből, azaz három kérdésből épül fel, és a végén arra kapunk választ, hogy kell-e engedélyt kérnünk és jogdíjat fizetnünk azért a cselekményért, amit az adott művel szeretnénk végrehajtani?

Első lépésként azt kell megállapítanunk, hogy a szerzői jog által védett művel állunk-e szemben, és ha igen, akkor a védelmi időn belül vagyunk-e? Amennyiben az imént feltett

²⁹ Sztj. 9.§

³⁰ Sztj. 9.§ (2) bek.

³¹ Sztj. 14.§

³² Sztj. 9.§ (4 – 6) bek.

³³ Sztj. 9.§ (3) bek.

³⁴ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz*. - Budapest: Novissima, 2004. - p. 57.

³⁵ Uo. p. 58.

³⁶ Tóth Péter Benjamin: A szerzői jog könyvtárakra vonatkozó rendelkezései [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=I266&issue_id=23 [Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

kérdésekre a válaszuk nem, a szerzői joggal nem kell foglalkoznunk. Ez természetesen a további kérdésekre is vonatkozik.

A második lépcsőben azt kell megvizsgálni, hogy az, amit a művel tenni szeretnénk, a szerzői jog szempontjából felhasználásnak minősül-e vagy sem?

A harmadik lépcsőben már csak annak megállapítása van hátra, hogy az adott felhasználásra létezik-e ún. szabad felhasználási szabály a Törvényben?³⁷ (Ezeket a Törvény 4. fejezete részletezi.)

A legjobban talán Horváth Sándor Domonkos fogalmazta meg a szabad felhasználás lényegét egy Katalistre írt levelében. Szerinte ugyanis „a szabad felhasználás nem más, mint a magántulajdon egyfajta állami korlátozása a társadalom érdekében.” Ami a jog más területein is jelentkezik, csak már annyira beleívódott mindennapjainkba, hogy észre sem vesszük. „A szerzői jogban alkalmazott szabad felhasználási formák számos eltérő társadalmi érdeket/értéket támogatnak. Így az oktatást, a tanulást, a kulturális javakhoz való valamilyen szintű általános hozzáférési lehetőséget és az esélyegyenlőséget.”

A Törvény két okból tehet egy felhasználást szabaddá; az egyikkel a jelentéktelennek minősülő felhasználásokat (pl. idézés, magánmásolások), a másikkal pedig a kedvezményezendő felhasználói csoportokat – úgy mint iskolák, könyvtárak, múzeumok – szeretné mentesíteni az engedélykérés és díjfizetés terhe alól. A Törvény alapján a szerzői- és szomszédos jogi alkotásokra ugyanazon szabad felhasználási szabályok érvényesek. Kivételt képeznek ez alól a szoftverművek, adatbázisok és vizuális művek, ezekre ugyanis külön szabályok vonatkoznak. A Törvény csak a nyilvánosságra hozott művekre enged szabad felhasználást. Amennyiben a felhasználásunkat a Törvény nem minősíti szabadnak, úgy engedélyt kell kérnünk és jogdíjat fizetnünk. A szabad felhasználásoknál is vannak ún. kivétel korlátozások. Ezeket – mint ahogy az új Törvény sok más elemét is – nemzetközi egyezményes kötelezettségeinkből adódóan kellett Törvényünkbe iktatni. Ezek alapján a felhasználás csak akkor minősülhet szabadnak, ha:

- pontosan körülhatárolt, kivételes esetekre vonatkozik,
- nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és
- indokolatlanul nem károsítja a jogosult jogos érdekeit.

Könyvtárosként úgy érzem, nem hagyhatom megjegyzés nélkül a Törvény legutóbbi módosításával a könyvtárak tevékenységében bekövetkező változásokat. A

³⁷ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz.* - Budapest: Novissima, 2004. - p. 19.

haszonkölcsonzést, mint szabad felhasználási jogot 2009. február 1-jétől kezdődően csak az országos szakkönyvtárak gyakorolhatják (Az országos szakkönyvtárak jegyzékét az 1997. évi CXL. törvény 3. sz. melléklete tartalmazza.) korlátozás nélkül, a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárakból történő haszonkölcsonzésbe adás jogdíjköteleessé vált. Ennek megfizetését irodalmi művek esetében az állam magára vállalta, a CD-k és AV-dokumentumok után azonban a jogdíj ezentúl a könyvtárakat terheli. Ezzel a jogszabályváltozással a vidéki nyilvános szolgáltatásokat ellátó könyvtárak hátrányosabb helyzetbe kerültek. A budapesti nyilvános könyvtári ellátást fiókkönyvtárain keresztül ellátó FSZEK ugyanis országos szakkönyvtárnak minősül, így rá nem vonatkoznak a törvénymódosításból fakadó korlátozások. A negatív hatások így tulajdonképpen „csupán” a vidéki könyvtárakban érződnek. Ez pedig véleményem szerint növeli az esélyegyenlőtlenséget.

Digitális dokumentumok és szerzői jog

Az internet és ezáltal a web térhódításának köszönhetően digitális dokumentumok milliói árasztották el, és árasztják el azóta is nap mint nap a világot. „E határtalan információfolyam alapjaiban változtatta meg a korábbi időszak hagyományos művekre kidolgozott és jól működő szerzői jogi szabályozását, mely ebben a környezetben nem állja meg a helyét”.³⁸

Mit is tekint a jog digitális dokumentumnak?

- Az 1997. évi CXL. törvény 1. sz. mellékletének c) pontja alapján, elektronikus dokumentum: a csak számítógéppel olvasható dokumentum.
- A Kormány 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelete a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról 19. § b) pontja szerint elektronikus dokumentum: a csak számítógéppel olvasható (mágneselemezen, CD-ROM-on vagy egyéb digitális formában megjelenő) dokumentum, beleértve azt a szoftvert is, amely az elektronikus dokumentum része, illetve annak használatához szükséges.

A digitális dokumentumoknak két nagy csoportját különböztetjük meg: ezek a már eleve digitális formában létrejött dokumentumok és az eredetileg nem digitális formában létrejött, és csak később digitalizált dokumentumok.

Ahogy Horváth Sándor Domonkos az Eszterházy Károly Főiskolán 2009 őszén tartott előadásában kiemelte „a szerzői joggal semmi gondunk nem lenne, ha az újkorban is lett volna internet!” És valóban, hiszen itt a fő problémát a digitális dokumentumok hagyományos papíralapú dokumentumokkal szembeni sajátos vonásai okozzák. Mik is ezek pontosan? Az elektronikus dokumentumok korlátlanul másolhatók, összekapcsolhatók, egymásba ágyazhatók és bárki által könnyedén megváltoztathatók. A szerzői jog nem tesz különbséget a mű hordozója alapján, tehát egy digitális dokumentum ugyanazt a védelmet élvez, mint egy hagyományos papír alapú, pedig szerzői jogi szempontból jóval kényesebb annál. Talán pont ennek köszönhető, hogy napjainkban a digitális jogkezelés a szerzői jog egyik legbonyolultabb, legvitatottabb és ezzel együtt a leginkább napirenden lévő ága. (A 2008. évi CXII. Törvényben is sor került szabályozásának módosítására.)

³⁸ Senkei-Kis Zoltán: *Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

A szerzői jog érvényesítése digitális környezetben

A digitális világ különböző dokumentumtípusai szerzői jogi szabályozás és védelem szempontjából eltérő megoldásokat igényelnek. Az elmúlt években több próbálkozás is született ennek megvalósítása érdekében. Ezek közül a két legismertebb és legelterjedtebb a Digital Rights Management és a Creative Commons.

Creative Commons

A Creative Commons (a továbbiakban CC) egy nemzetközi mozgalom, melynek célja az olyan digitális művek mennyiségének növelése, melyeket mások szabadon, jogszerűen megoszthatnak egymással vagy felhasználhatják azokat saját műveik elkészítéséhez. Magyarra leggyakrabban kreatív közvagyonként fordítják.³⁹ Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy eddig 32 ország 32 különböző nyelvi, jogi környezetére fordították le, többek között magyarra is.⁴⁰ És még legalább 30 másik országban van folyamatban az érvényesítésük.⁴¹ (A CC csupán mintát ad, az egyes nemzeteknek maguknak kell ezeket a mintákat saját jogrendszerükhöz igazítani.) A legnépszerűbb webes kereső, a Google pedig szűkítési feltételként kínálja a licencek alapján történő kereséspontosítást. Sőt, olyan neves személyek támogatását élvezi, mint Hilary Rosen, az Amerikai Hanglemezkiadók Szövetségének elnöke, vagy Jack Valenti, az Amerikai Mozgóképfilm Szövetség volt elnöke, aki annak idején többször is szót emelt az illegális terjesztők ellen.⁴²

Népszerűségének titka Kelényi Attila, a CC Magyarország Egyesület tagja szerint a mögötte meghúzódó filozófiának, ill. szemléletmódnak köszönhető. Mely nevezetesen az

³⁹ Drótos László: *Két kultúra? A (c) és a (cc)* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/2006/cc.htm> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

⁴⁰ Senkei-Kis Zoltán: *Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

⁴¹ Kelényi Attila: *A Creative Commons Magyarországon - a "szabad kultúra" megteremtésének lehetőségei és kihívásai egy kiadó szemszögéből* [elektronikus dok.] / Kelényi Attila, Bodó Balázs . – Előadás. – Hozzáférés módja: URL: http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1854,A_Creative_Commons_Magyarorszagon_-_a_szabad_kultura_megteremtesenek_lehetosegei_es_kihivasai_egy_kiado_szemszogebol [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

⁴² *Creative Commons bemutatása képregényben* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://creativecommons.hu/?page_id=8 [Letöltés dátuma:2010. október 14.]

alkotások szabadabb megosztásáról, átdolgozásáról, megőrzéséről, és végül, de nem utolsón sorban a kultúra fejlődéséről szól.⁴³

A Creative Commons ötlete Lawrence Lessig, a Stanford Egyetem jogászprofesszorának fejéből pattant ki. A professzor szerette volna, ha a „minden jog fenntartva” és a „nincsen jog fenntartva”, vagyis a közkincs között is lenne egyfajta átmenet, ami kitölti az ott tátongó űrt. Erre hivatottan jött létre a Creative Commons.

A CC tehát egyfajta köztes megoldásként lehetővé teszi az alkotónak, hogy a mű megszületése pillanatától automatikusan életbe lépő teljes jogi védelem helyett – „költséges jogászai közreműködés nélkül – választhasson egy „néhány jog fenntartva” opciót is, és ő mondhatta meg, milyen jogokat kíván megőrizni magának.”⁴⁴

A CC honosítását hazánkban a Budapesti Műszaki Egyetem Média Oktató és Kutató Központja kezdte meg 2005-ben. Ennek eredményeként alakult meg 2008 októberében a CC Magyarország Egyesület, mely célul tűzte ki a CC hazai szerzői jogi rendszerbe való beépítését, valamint annak megismertetését az emberekkel.

A CC három rétegből épül fel: tartalmaz egy precízen megfogalmazott jogi szerződést, melyre esetleges peres ügyekben hivatkozhatunk, egy számítógépek által olvasható kódot, amiben a webes keresők számára a licenceink metaadatai találhatóak, és a felhasználói oldal számára megjelenő licenceket, ill. azok emblémáját egy egyszerű, általában egymondatos magyarázattal. A metaadatokat – a licencekhez hasonlóan – a CC Magyarország Egyesület weblapján lehet megkapni (licenc-generátor) és bemásolni a dokumentumba.

A licenck:

A CC a szerző által a mű mellé adott licencek segítségével szeretné elérni azt, hogy a weben az elektronikus dokumentumok szabadon terjedhessenek a szerző által szabott feltételek mellett – vagyis a megtartani kívánt jogok tiszteletben tarásával. Ily módon utat nyitva a tudomány és művészetek fejlődése számára a szerző jogainak csorbulása nélkül. Lessig szerint ez kiemelten fontos, véleménye szerint „a művészet ugyanis mindig a

⁴³ Kelényi Attila: *A Creative Commons Magyarországon - a "szabad kultúra" megteremtésének lehetőségei és kihívásai egy kiadó szemszögéből* [elektronikus dok.] / Kelényi Attila, Bodó Balázs . – Előadás. – Hozzáférés módja: URL:

http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1854,A_Creative_Commons_Magyarorszagon_-_a_szabad_kultura_megteremtesenek_lehetosegei_es_kihivasai_egy_kiado_szemszogebol
[Letöltés dátuma:2010. október 19.]

⁴⁴ Drótos László: *Két kultúra? A (c) és a (cc)* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/2006/cc.htm> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

másolásról, a keveredésről és az újradolgozásról szolt.”⁴⁵ Innen nézve pedig a professzor szerint a hatályos szerzői jogi törvények gátat vethetnek a kultúra, a tudomány fejlődése elé.

Ahogy az a Creative Commons Magyarország Egyesület honlapján is áll: „Ezeket a licenceket nekik terveztük – azoknak, akik megértik, hogy az innovációk és az új ötletek a már meglévőekre épülnek.” „A licencek szövegét jogászok írták és jogászok fordították le.”⁴⁶

A CC négy licencet kínál a szerzőknek, melyeket 11 különböző módon lehet kombinálni.

Ezek a következők:

Attribution
Nevezd meg!

Noncommercial
Ne add el!

No Derivative Works
Ne változtasd!

Share Alike
Így add tovább!

Lássuk ezeket egyenként!

Nevezd meg!

Az Attribution licenccel ellátott dokumentumok szabadon használhatóak mindaddig, míg azon a szerző nevét feltüntetik.

Ne add el!

A Noncommercial jelzéssel ellátott művek szintén szabadon használhatóak, de csupán addig, míg – a Törvény jól ismert mondatát idézve – jövedelemszerzés, ill. fokozás célját közvetve sem szolgálják. Azaz az ezzel a licenccel ellátott dokumentumok kereskedelmi célú felhasználása szigorúan tilos. Kivéve, ha előzetes egyeztetés alapján a mű szerzője erre engedélyt ad.

⁴⁵ *Creative Commons bemutatása képregényben* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://creativecommons.hu/?page_id=8 [Letöltés dátuma:2010. október 14.]

⁴⁶ *FAQ* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://creativecommons.hu/?page_id=2 [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Ne változtasd!

A No Derivative Works jelzéssel ellátott dokumentumok szabadon terjeszthetők és felhasználhatóak, azzal a kikötéssel, hogy azokon a felhasználó semmiféle változtatást nem eszközölhet. Ezekből a dokumentumokból tehát nem készíthető átdolgozás, vagy származékos mű.

Így add tovább! – az eredeti mű licencének megtartása

A Creative Commons Magyarország Egyesület honlapján „Hasonlósági licenc”- nek fordítják. Ez a licenc kötelezővé teszi, hogy ha valaki az én művemét átalakítja, vagy abból kiindulva új művet hoz létre (származékos mű), azt ugyanazokkal a feltételekkel kell elérhetővé tennie. Ha valaki például az általam készített képet szeretné felhasználni illusztrációként a regényéhez, úgy ebben az esetben, ha a képem tartalmazza a „Share alike” jelzést, akkor csak az én feltételeimmal (más általam megadott licencekkel – Attribution, Noncommercial stb.) adhatja azt tovább.

A licencek nagy hátránya, hogy nem visszavonhatók, tehát, mint ahogyan arra a már többször is említett Egyesület honlapján figyelmeztet, érdemes alaposan végiggondolni, mely jognyilatkozatokkal kívánjuk útjára bocsátani művünket. A licenc által lemondott jogokat utólagosan már nem lehet visszaszerezni, a szerző hiába gondolja meg magát, a jogait örökre elvesztette műve felett.

Véleményem szerint talán ez az egyik legnagyobb hátránya a CC-nek. A másik a könnyű manipulálhatóság, bárki ráteheti ugyanis egy szerzői jogvédelem alatt álló műre – mint saját műre – a CC logóját, megtévesztve ezzel a többi felhasználót, sértve a szerző jogait. Többek, és az én véleményem szerint is a CC a tudományos világ dokumentumainál játszhat kiemelkedő szerepet, ahol a szerzőnek általában nem a jövedelemszerzés, hanem a szakmában való ismertté válás, a szakmai elismerés a lényeg. Ezeket leszámítva azonban vajha kap egy valamire való mű is CC licencet.⁴⁷

Amit viszont mindenképp előnyének tartok az, hogy a CC-licencek elég igényesek ahhoz, hogy a bíróságon elismerjék őket, ugyanakkor könnyen érthetőek a jogi dolgokban kevésbé jártasak számára is.⁴⁸

⁴⁷ Drótos László: *Két kultúra? A (c) és a (cc)* [elektronikus változat], – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/2006/cc.htm> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

⁴⁸ *Creative-Commons-licenc* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.open-access.hu/index.php/Creative-Commons-licenc> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Digital Rights Management – Digitális jogkezelés

A Digital Rights Management (a továbbiakban DRM) csupán egy „gyűjtőnév”, mely azokat a technológiákat foglalja magában, amelyek képesek korlátozni, illetve megakadályozni a szerzői jogi védelem alatt álló digitális anyagokhoz való jogosulatlan hozzáférést, azok illegális terjesztését. Legyenek azok akár számítógépes játékok, filmek, vagy CD-ROM-ok. „A DRM [...] lehetővé teszi a felhasználás engedélyezését, a tartalomátvitelt a jogosulttól a felhasználóig, és a felhasználási díj elszámolását.”⁴⁹

Ilyen technológia például a DVD-lemezeken alkalmazott régiókód, vagy az egyszerű, jelszavas hozzáférés-korlátozás is.

A DRM legfőbb célja – a Törvény 13. § -ában foglaltaknak megfelelően – a mű integritásának védelme. „A ma ismert megoldások képesek lehetlenné tenni (legalábbis az átlagos felkészültségű felhasználó számára) a fájl későbbi módosítását (például szerzői jogi értelemben vett átdolgozását), és alkalmasak a nyomtatás (szerzői jogi értelemben vett többszörözés, azaz a kiterjesztett hozzáférés) megakadályozására is.”⁵⁰

A DRM lehetőséget biztosít a kiadóknak, hogy védjék elektronikus kiadványaikat, és fenntarthatják ellenőrzésüket a terjesztés felett. Ez elviekben szép és jó, de mi a helyzet a gyakorlatban? Nem sérülnek ezzel a felhasználók jogai? Ha valaki megvesz valamit, azt szeretné sajátjának tudni a DRM- technológiával ellátott dokumentumok esetében azonban ez nem igazán valósul meg. A legtöbb problémát a CD- és DVD-ROM-ok, valamint számítógépes játékok okozzák. Ezeknél ugyanis olyan technikákat alkalmaznak, amelyek a telepítés mértékét /mennyiségét korlátozzák. És mondhatni elég dühítő ilyenkor újabb és újabb kódokért ügyfélszolgálatokra telefonálgatni, ami pedig a legrosszabb, ha időközben esetleg még az ügyfélszolgálat is megszűnik. Ezt sajnos személyes tapasztalatból tudom.

Egyes vélemények szerint a DRM terjedésével egyenes arányban nő a kalózkodások száma is, ugyanis a vevőket ezek a megoldások eltántorítják a vásárlásoktól, így ha mindenképp meg akarja szerezni, hát letölti, hiszen a letöltéshez joga van, mivel az még mindig a szabad felhasználások közé tartozik. Ezen, azt hiszem, senki nem lepődik meg. Ez a módszer véleményem szerint nem alkalmas arra, amire eredetileg kitalálták. „A nemzetközi

⁴⁹ Senkei-Kis Zoltán: *Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

⁵⁰ Gyenge Anikó: *A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: www.hpo.hu/kiadv/ipsz/200602-pdf/03_tanulmanygyenge_bekes.pdf [Letöltés dátuma:2010. október 15.]

könyvtári szervezetek is tiltakoznak a DRM-technológiák bizonyos alkalmazásai ellen, melyek időnként kifejezetten sértik a felhasználóknak a szerzői jogi törvényekben biztosított jogait, illetve nem biztosítják az internethasználók személyes adatainak védelmét.”⁵¹ És valóban, elég rémisztő, hogy ezen technológiákat egyre több webes szolgáltató használja megfigyelésre, személyes adatokat gyűjtve a felhasználókról. Olyan megoldások is léteznek, amikkel például az egyes személyek webes keresőkbe írt keresőkérdéseit is vissza lehet követni. Ezek által pedig szinte az egész életünk lekövethető. És mennyi mindenről nem tudhatunk még...ijesztő!⁵²

A másik, amire fentebb már utaltam – és nekem személy szerint nagyon nem tetszik – az, hogy a DRM-technológiák a szerzői jogi törvényből fakadó szabad felhasználási jogokat nem engedik érvényesülni. Ez mint könyvtáros is igencsak zavaró, hiszen a közgyűjtemények tulajdonában lévő CD- és DVD-ROM-ok esetében sem oldható fel a telepítési korlátozás, így pedig vagyontokat lehet költeni egy-egy gyakrabban használt lemezre.

Lynne Brindley, a British Library igazgatója szerint a jelenlegi DRM-technológiák olyan lehetőségeket biztosítanak a kiadóknak, a tartalmak másolásának korlátozására, amelyek messze meghaladják a szerzői jogi törvény előírásait.⁵³ Ezt a véleményt a nemzetközi könyvtári szervezetek is osztják. Szeretnék, ha a DRM nemcsak a művet, hanem a felhasználókat és azok jogait is védené.⁵⁴ Közgyűjtemények esetében pedig, ha indokolt és szükséges, megkerülhetőnek kellene lennie a korlátozásoknak, mert e nélkül azok Törvény által biztosított szabad felhasználási kedvezménye is sérül. Ezt azonban a Törvény 95. § -a akadályozza, e szerint ugyanis: „A szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedés megkerülésére, feltéve, hogy az említett cselekményt olyan személy hajtja végre, aki tudja [...] hogy a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülése.”⁵⁵

⁵¹ Senkei-Kis Zoltán: *Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

⁵² Uo.

⁵³ Dajkó Pál: *A DRM veszélyezteti a kultúrát, a kutatást és az oktatást ?* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://itcafe.hu/hir/a_drm-veszelyezteti_a_kulturat_a_kutatast_es_az_oktatast.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

⁵⁴ Senkei-Kis Zoltán: *Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

⁵⁵ Sztj 95. § (1) bek.

Ellenzői mellett azonban támogatói is akadnak a DRM rendszereknek. A BITKOM⁵⁶ például a rendszer népszerűsítését tűzte zászlajára, és annak – állítólagos – előnyeit hangoztatja. Elnökük, Prof. Dr. August-Wilhelm Scheer szerint: „A DRM-rendszerek nem csak a digitális tartalmakat védik az illegális felhasználással szemben, de gyakorlatilag végtelen lehetőségeket kínálnak a vásárlók számára, hogy ezeket az anyagokat a saját elképzeléseik szerint használják fel.” Véleménye szerint a fejlődést gátló különböző eszközökbe beépített átalánydíj helyett intelligens digitális másolásvédelmek kellenének. Erre a célra pedig a DRM-et ideális megoldásnak tartja.⁵⁷

Személy szerint osztom Michael Glos volt német gazdasági és technológiai miniszter (2005 – 2009 között) véleményét, miszerint „a digitális másolásvédelmek remek eszközök lehetnek, ha azokat a felhasználók észrevételeit és jelzéseit, ötleteit figyelembe véve fejlesztik ki.” Továbbá fontosnak tartja, „hogy az egyes készülékek és szolgáltatások egymással kompatibilisek legyenek”.⁵⁸

Zárásként pedig álljon itt egy ismeretlen szerző véleménye a DRM-rendszerekről:

„De most akkor jó vagy rossz? Erre egy kérdéssel válaszolnék! Mitől lenne jó? Hasznos védelem? Nem. Idegesítő? Igen. Hosszútávon hasznos? Nem. Ezek után nem hiszem el, hogy tényleg ennyire elvakultak a kiadók, felfoghatnák, hogy a DRM csak kárt csinál.”⁵⁹

⁵⁶ Információgazdasági, Telekommunikációs és Új Média Szövetségi Egyesület. A német információs és telekommunikációs ágazat érdekképviseleti egyesülete, melynek célja az oktatási rendszer modernizációjának valamint olyan gazdaságpolitikának a támogatása, ami az innovációt állítja középpontba.

⁵⁷ *DRM: a digitális gazdaság alaptermészetűje* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.drm.hu/cikkek/a_digitalis_gazdasag_alaptermologiaja.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ *DRM avagy a másolásvédelem: jó vagy rossz?* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.drm.hu/cikkek/drm_masolasvedelem.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Digitalizált dokumentumok a könyvtárakban: könyvtári digitalizálás

A társadalom átalakulása az olvasói szokások megváltozását hozta magával, ez utóbbi pedig a könyvtárak tevékenységének differenciálódását eredményezte. Ebben a folyamatban kiemelkedő szerep jutott a digitalizálásnak. Kezdetben csak a könyveket digitalizálták, később már képeket (álló- és mozgóképeket egyaránt) és hangot is. Ezekből aztán digitális könyvtárakat (MEK, MDK), multimédiás, tematikus oldalakat (Jeles napok) és audiovizuális archívumokat (NAVA) alakítottak ki. Napjainkban pedig a levéltárakkal és múzeumokkal közös digitális „kultúrközpontok” kialakítása zajlik (Europeana).

A digitalizálásnak azonban a fentebb már említett olvasói magatartásváltozáson kívül számos egyéb oka is van. Ilyen: az állományvédelem, az elérhetőség növelése (muzeális dokumentumoknál pl. Digitális Corvinák), valamint az esélyegyenlőség biztosítása (egyenlő hozzáférés mindenkinek, fizikai korlátoktól függetlenül).

A Bizottság 2006. augusztus 24-én kelt Ajánlásában szintén a közgyűjteményi digitalizálás előnyei mellett érvel és a könyvtárakat, levéltárakat és múzeumokat is gyűjteményük digitalizálására bátorítja.

Digitális videógyűjtemények

A digitális videógyűjtemények előzményének tekinthető VHS-technológián alapuló dokumentumfilm-tárak Németországban már a 90-es évek elején léteztek. A nagy egyetemi könyvtárak ugyanis hamar felismerték az audiovizuális dokumentumok felhasználásának lehetőségeit a hagyományos oktatásban, továbbá a diákokban jelentkező igényt egy újfajta tanulási módszerre. Videótárak anyagát az általuk a televízióból rögzített és gyűjtőkörükbe illő dokumentum- és klasszikus játékfilmek alkották. A felvételeket nem kölcsönözték, nem másolták, azokat a diákok a könyvtárban, csak helyben használhatták.

A német (konstanzi) mintán alapulva vezették be hazánkban – tudomásom szerint – elsőként, 2006-ban a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárában ezt a szolgáltatást. Azonban, ahogyan arra Kokas Károly, a könyvtár főigazgató-helyettese is rávilágított egy, az Eszterházy Károly Főiskolán 2009 novemberében tartott előadásában: „a modern oktatási intézmény ilyenfajta médiahasználat nélkül nem megy semmire”. Ebből kiindulva tehát ez

várhatóan tendencia lesz a magyar egyetemeken, főiskolákon. Már csak azért is, mert ahogyan azt a főigazgató-helyettes úr saját tapasztalataiból kiindulva kifejtette: vannak olyan tudományos igényű dokumentumfilmek, melyek mélységéig a felsőoktatás eszköz és tudás híján nem tud eljutni „de ha egy tanár fölhasználja a részleteket, az nagyon tud működni...”⁶⁰

A szolgáltatás lényege a következő: a könyvtár a filmeket DVD-re rögzíti, katalogizálja, majd egy szerverre menti. Az olvasó így bármilyen szakterületen keres is, a könyvtár katalógusban ezeket is megtalálja. A kérés beérkezésekor a könyvtáros egy központi lejátszón keresztül bejátssza a kért filmet az olvasó által használt terminálon. Tehát magát a DVD-t nem kapja kézhez.⁶¹

És hogy mi a helyzet szerzői jogi szempontból?

Nos, jelen szolgáltatásnál szerzői jogi törvényünk 35.§ -ának (4) bekezdéséből kell kiindulnunk. Ez ugyanis kimondja, hogy a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár a műről – szabadon – másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy fokozás célját közvetve sem szolgálja, és tudományos kutatáshoz vagy archiváláshoz szükséges, ill. ha az a nyilvános könyvtári ellátás céljára készül. Tehát az ily módon rögzített film a könyvtár gyűjteményének részévé válik. Ez azért lényeges, mert a Törvény 38. § -ának (5) bekezdése alapján a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak a gyűjteményük részét képező műveket az intézmény helyiségeiben ezzel a céllal üzembe állított számítógépes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetik – a 117/2004- es kormányrendeletben meghatározott módon és feltételekkel. Mik is ezek pontosan? Az intézmény köteles olyan biztonságos műszaki megoldást alkalmazni, ami megakadályozza a gyűjteményéből hozzáférhetővé tett elemek módosítását, többszörözését, bárminemű rögzítését, illetve azt, hogy azok az igénybevevő személyek körén kívül mások számára is hozzáférhetőek legyenek. Továbbá a felhasználókat tájékoztatja arról, hogy a film csak tudományos kutatás vagy tanulás céljából tekinthető meg, és a felhasználótól ez irányú nyilatkozatot is kér.⁶² Természetesen jövedelemszerzés, ill. fokozás célját ez a felhasználás sem szolgálhatja.

⁶⁰ Kokas Károly: *A Médiatéka, avagy egy digitális videógyűjtemény kialakításának lehetőségei* [elektronikus dok.]. – Előadás. – Hozzáférés módja: URL: <http://ltv.ektf.hu/Oldalak/Video/a73e040a6f69bc054290dcb31c18659e> [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

⁶¹ Uo.

⁶² 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet 2. §

Ezek után még annak tisztázása van hátra, hogy a fentiek betartásával a filmet eredetileg leadó televízió-társaság tarthat-e igényt bármiféle jogdíjra, illetve, hogy szükséges-e a rögzítéshez az engedélyük? A válasz a Törvény 83. § -ának (2) bekezdésében keresendő. Ez alapján pedig:

„nincs szükség a szomszédos jogi jogosult hozzájárulására azokban az esetekben, amelyekben a törvény a szerzői jogi védelem alatt álló alkotás felhasználásához sem kívánja meg a szerző hozzájárulását”, tehát a válasz: nem.

Kokas Károly a már említett előadásában ehhez még hozzátette, hogy ha esetleg mégis fellépne az adott könyvtárral szemben egy esetleges jogosult – amire vajmi kevés esélyünk van – a fair use kereteit kihasználva, mivel anyagi kárt ezzel senkinek sem okozunk (a filmek többsége kereskedelmi forgalomban úgysem igen kapható), a szolgáltatást megszüntetve büntetlenül megúszhatjuk az egészet.

Magyarul: a könyvtárak a televízióból szabadon rögzíthetik a filmeket és azokat a fentebbi műszaki követelmények és előírások betartásával szabadon közvetíthetik olvasóik számára.

Manapság azonban már nem csak a televízióban, hanem a weben is nagyon sok olyan videóval találkozhatunk, amely mind témájában mind minőségében (tartalmi mélységében) egy-egy könyvtár gyűjtőkörébe is szervesen illeszkedhet. Így pedig előfordulhat, hogy az adott könyvtár szeretné azt az olvasói számára is hozzáférhetővé tenni, szolgáltatni: szeretné azt gyűjteménye részévé tenni.

Szerzői jogi megközelítésben a helyzet ez esetben megegyezik a televíziós rögzítéseknél leírtakkal. Tehát a könyvtárak szabad felhasználási joggal rendelkeznek a weben található videókról történő másolat készítéséhez, és azt a fentebb részletezett előírások betartásával szolgáltatathatják olvasóiknak.

Természetesen léteznek más, egyéb típusai is a könyvtárak által létrehozott digitálisan tárolt videógyűjteményeknek. A Miskolci Egyetem Könyvtára például elődje, a volt Nehézipari Műszaki Egyetem (1949 – 1990.) filmklubjában a saját hallgatói által készített kordokumentumfilmeket digitalizálta nemrégiben.

Ez a gyűjtemény jogi szempontból igen összetett. Kezdjük mindjárt azzal, hogy ezek a filmek nem eleve digitális formában léteztek, tehát az Egyetemnek, illetve a Könyvtárnak kellett azt digitalizálni, vagy ha jogi szempontból nézzük: digitális másolatot készítenie róluk. Mivel nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárról van szó, így a Törvény 35. § -a

alapján ugyanaz a helyzet, amint azt fentebb részleteztük. Ha nem így lenne, egy jogi szempontból általam érdekesnek tartott dologgal kerülnénk szembe. Mégpedig: mivel a filmek abban az időben készültek, amikor a digitalizálás még nem létezett, így, ha volt is megfilmesítési szerződés, abban az előállító még nem szerezhette rá jogot. Így, „ha ma valaki egy ilyen filmet akar digitálisan felhasználni, akkor a szerzői jogi engedélyeket nem tudja egy kézből megszerezni: az egyes filmszerzőkkel (illetve jogutódjaikkal) kell szerződést kössön.”⁶³

A másik része a dolognak a hozzáférhetővé tételük, azaz, hogy milyen módon közvetíthetik ezeket a videókat a nyilvánosság számára. Itt megint csak a Törvény 35. § (4) bekezdése és a 117/2004-es kormányrendelet az irányadó (a szabályok a fejezet elején már kibontásra kerültek).

Természetesen a Miskolci Egyetem a törvény minden idevonatkozó előírását⁶⁴ gondosan betartva a filmeket csak az Egyetem épületén belül engedi teljes egészében megtekinteni. A Könyvtár honlapjáról mindössze egy néhány perces preview érhető el.

Kölcsönzésük:

A 2008-as módosításnak köszönhetően a Törvény 38. § (4) bekezdés b., pontja lehetővé teszi a nyilvános könyvtári ellátás céljára történő másolatkészítést – immár nem csak saját példányról. A 40. § ugyanakkor nem változott („A szabad felhasználás körében többszörözött példányok – a könyvtárközi kölcsönzés kivételével – nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül.). A 35. § alapján mégis azt mondhatjuk, hogy „a többszörözött példányok a nyilvános haszonkölcsönzés során osztják az eredeti példányok sorsát, mivel ezek a szabályok nem tesznek különbséget az eredeti és a másolt műpéldányok között.”⁶⁵ Értelmezésem szerint tehát az ily módon rögzített filmeket az országos szakkönyvtárak szabadon haszonkölcsönbe adhatják, az e körből kieső könyvtárak viszont a Törvény 82. § (1) bekezdés b., pontja alapján (A film előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a filmet terjesszék, ideértve a nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbe adást is.) nem tehetik ezt meg.

⁶³ Szinger András, Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz.* - Budapest: Novissima, 2004. - p. 260.

⁶⁴ 117/2004. (IV. 28.) Korm. Rendelet, Szjt. 35.§ (4) bek.

⁶⁵ Horváth Sándor Domonkos: *A digitális tartalmak a szerzői jogi törvény legutóbbi módosításnak tükrében* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja:URL: http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.204 [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Repozitóriumok

Az elmúlt években egy új információszolgáltatási tendencia figyelhető meg a világban, melyhez mára Magyarország is csatlakozott: a repozitóriumok és a nyílt hozzáférés, vagyis az Open Access nyújtotta lehetőségek.

A repozitóriumok a felsőoktatási és kutatási intézmények – általában azok könyvtárai által üzemeltetett – publikációs, ill. archiválási céllal létrehozott dokumentumszerverei, melyek nyilvántartják, megőrzik (archiválják), visszakereshetővé és a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszik az adott intézmény kutatóinak, dolgozóinak tudományos eredményeit. Elterjedésükhöz egyrészt a szaklapok mérhetetlen drágulása és a tudományos intézmények alacsony költségvetése, másrészt rohanó, tudásalapú társadalmunk egyre növekvő információéhsége is nagyban hozzájárult. A kutatási eredményekhez való villámgyors hozzáférés mára mondhatni létszükségletté vált. Be kell látnunk egy magára valamit is adó felsőoktatási- vagy szakkönyvtár 2010-ben nem létezhet repozitórium nélkül.

Megkülönböztetünk intézményi és diszciplináris repozitóriumokat, e két típus azonban csupán gyűjtőkörében tér el egymástól, szerzői jogi szempontból ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk.

A repozitóriumokban a dokumentumok teljes szöveggel kerülnek tárolásra, és a felhasználók is ebben a formában férhetnek hozzájuk. Természetesen a hozzáférők körét és a hozzáférés szintjét az egyes intézmények saját maguk határozhatják meg. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár saját repozitóriumában a DEA-ban (Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma) például az anyagok egy részét mindenki számára hozzáférhetővé teszi, míg a többi kizárólag az Egyetem belső hálózatán érhető el.⁶⁶ Ugyanez tapasztalható a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának Contenta névre keresztelt repozitóriumában is. Nemzetbiztonsági vagy más szempontok szerint kutatási korlátozás alá eső dokumentumok csak belső hálózaton férhetők hozzá.

⁶⁶ *DEA: Debreceni Egyetem Elektronikus Archívum* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

A repozitóriumok üzemeltetésének jogi kérdései

„A repozitriumok üzemeltetésénél figyelembe kell venni néhány jogi szempontot. Minden esetben tisztázni kell, jogilag megengedett-e a dokumentum tárolása és szolgáltatása, hogyan lehet a tartalmakat licenccel ellátni, milyen felelősséggel jár a repozitórium üzemeltetése.”⁶⁷

Kezdjük mindjárt az elején. Az anyagok feltöltése a rendszerbe általában önkéntes alapon történik. Ahhoz, hogy ezt az intézmények előírassák hallgatóiknak, ez irányú elvárásukat a szakdolgozati- és disszertációs szabályzatukban rögzíteni kell. Ezt már olyan nagy egyetemek is megtették, mint a Harvard, a Stanford, vagy hogy európai példát is említsek: ott van a hamburgi egyetem (Universität Hamburg) és a berlini Humboldt Egyetem (Humboldt-Universität zu Berlin). Hazánkban – tudomásom szerint – erre még nincs bevett gyakorlat, azonban a repozitóriumok ilyen arányú terjedése mellett valószínűleg ez sem várat majd sokat magára. Az Országos Doktori Tanács például 2009 áprilisában hozott határozatot a disszertációk elektronikus közzétételének támogatásáról.⁶⁸ Az intézmények dolgozóikat nem kötelezhetik arra, hogy az általuk készített műveket feltöltsék az intézet által üzemeltetett repozitóriumba. Így marad az alkalmazottak meggyőzése, rábeszélése. Ami, miután megtapasztalják a repozitórium nyújtotta előnyöket, már valószínűleg önkéntes alapon is működni fog.

A következő kérdés: rendelkezésre bocsáthatjuk-e az adott dokumentumot a repozitóriumban?

Ahhoz, hogy jogilag teljes biztonságban érezhessük magunkat, érdemes minden egyes dokumentumnál külön-külön megvizsgálni a dolgot, ha pedig már nyomtatott formában előzetesen megjelent dokumentumról van szó, érdemes saját magunk ellenőrizni a szerzőnek a különböző kiadókkal kötött felhasználási szerződéseit is.

A kiadók többsége ma már engedélyezi a szerzőnek az egyidejű nyílt hozzáférést is anyagára. Az eltérő kiadói-álláspontokról a Sherpa/RoMeo lista ad gyors tájékoztatást. Ez azonban a magyarországi kiadókat sajnos még nem tartalmazza. Hazai viszonylatban érdemes lehet a kiadóknál érdeklődni ez irányú álláspontjuk felől. A lista a nyílt

⁶⁷ *Repozitóriumok üzemeltetése* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/Repizot%C3%B3riumok_%C3%BCzemeltet%C3%A9se [Letöltés dátuma:2010. október 22.]

⁶⁸ *Az ODT 2009 április 17-i ülésén a 212/2008 határozat a következőképpen módosult* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=351&cid=160> [Letöltés dátuma:2010. október 30.]

hozzáférésekhez való hozzáállás alapján négy típust: zöld, kék, sárga, és fehér kiadókat különböztet meg.

A zöld kiadók engedélyezik a pre- és a post-print⁶⁹ anyagok közzétételét is, a kék kiadók csak a post-print, a sárgák csak a pre-print verziót engedik, a fehér kiadók pedig semmilyen módon nem engedélyezik a nyílt hozzáférést.⁷⁰

Ez azonban, mint említettem, inkább csak tájékoztató jelleggel bír, jogilag minden esetben a kiadói szerződés tartalma a mérvadó. A kiadói szerződésekről szerzői jogi törvényünk 5. fejezete rendelkezik. Az újabb keletű szerződések a nyílt hozzáférésre vonatkozó rendelkezéseiket általában záradék formájában tartalmazzák. Régebbi szerződések esetében pedig érdemes sorra venni az abban rögzített összes felhasználási módot, amire az engedély vonatkozik, hogy megtudjuk, feltölthetjük-e az adott anyagot a repozitóriumba. Azaz: tartalmazza-e a szerződés a digitális kiadásra vonatkozó jogot is. Kiemelten fontos odafigyelni a szerződés kizárólagos voltára. Mint azt a Törvény 56. § (2) bekezdése kimondja: „a szerződés alapján gyakorolható kiadási jog – a gyűjtemények, valamint a napilapok és folyóiratok számára készült művek kivételével – kizárólagos.” A kizárólagosság csak azokra a felhasználásokra vonatkozik, amely(ek)ről a megállapodás szól, ezzel viszont a szerző is elveszíti az adott felhasználásra vonatkozó jogát saját műve felett.

A kiadási szerződés egyaránt szólhat határozott és határozatlan időre is. Bár ez utóbbi kétség kívül igen ritka. Amennyiben a szerződés nem tartalmaz ilyen jellegű adatot, úgy a Törvény 43. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a szerződés időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik. Tehát a szerződés ez esetben semmiképp nem a teljes védelmi időre ad kiadási jogot. Határozott idejű szerződés esetén az abban foglalt határidő lejárta után a szerződés érvényét veszti.

Napilapban vagy folyóiratban megjelent cikk esetében nem kötelező a szerződés írásba foglalása (hiv. szjt. 45. § (2)), a szerződés szóban, illetve ráutaló magatartással is megköthető. Ez azonban csupán megengedő jogszabály, tehát lehet írásban is szerződni, csak nem kötelező, és a jogászok is az írásos formát javasolják leginkább. Az előzőleg hivatkozott 56. § (2) bek. alapján, mivel itt nem köthető kizárólagos szerződés, a csak napilapban, vagy folyóiratban publikált cikkek akár már másnap archiválhatók repozitóriumunkban.

⁶⁹ A szakmai lektorálás előtti és utáni verzió.

⁷⁰ *SHERPA/RoMEO lista* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/SHERPA/RoMEO_lista [Letöltés dátuma:2010. október 30.]

Külön kategóriát alkotnak az olyan típusú szerződések, amelyekben a szerző az átengedett jogok terjedelmét csupán általánosságában határozza meg, úgy mint: „összes a szerződés megkötésének pillanatában ismert, vagy a jövőben ismertté váló felhasználási mód”. A szerződés megkötése után ismertté váló rész figyelmen kívül hagyható, a Törvény 44 § (2) bekezdése alapján ugyanis a megkötés idejekor ismeretlen felhasználási módra nem adható engedély. A repozitóriumok szempontjából ez annyit jelent, hogy azok a dokumentumok, amelyekre a digitalizálás és az internetes hozzáférhetővé tétel megjelenése után – azaz ezen felhasználási módok ismertté válását követően – ily módon kötöttek szerződést, azt mi már ebben a formában nem használhatjuk fel.

Az Open-Content-licenck

„Ahhoz, hogy a nyílt hozzáférésű tartalmak szerzői és felhasználói is megkapják a jogi biztonságot, a publikációkat Open-Content-licenccel kell megjelentetni, ami egyértelműen szabályozza a munkák felhasználási körét.”⁷¹ Ilyen Open-Content-licenc a Creative-Commons, a GNU General Public License, valamint a Digital-Peer-Publishing-licenck.

A Creative Commonsról előzetesen már volt szó, így arra jelen fejezetnél már nem térnék ki.

A GNU General Public License alatt közzétett művek szabadon felhasználhatóak, terjeszthetőek (akár ellenérték fejében is, azaz jövedelemszerzési céllal) és módosíthatóak. Azzal a kikötéssel, hogy a megváltoztatott művet szintén GNU licenc alatt lehet csak terjeszteni.⁷²

A Digital-Peer-Publishing (a továbbiakban DPP) Németországból származik. Három különböző licenck kínál a szerzők számára: az alaplicenck, a moduláris licenck, valamint a szabad licenck.

A DPP alaplicenck engedélyezi a dokumentum terjesztését és letöltését, viszont a módosítást és a nem elektronikus formában történő felhasználást már nem. A nyomtatott formában vagy más egyéb adathordozón történő felhasználásra vonatkozó jogok így továbbra is a szerzőnél maradnak.

⁷¹ *Jogi kérdések* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/Jogi_k%C3%A9rd%C3%A9sek [Letöltés dátuma:2010. október 24.]

⁷² *GNU General Public License* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/GNU_General_Public_License [Letöltés dátuma:2010. október 5.]

A moduláris DPP licencre az alaplicenccben foglaltak érvényesek, azzal a kivétellel, hogy ez a licenc már engedélyezi a mű – szerző által – megjelölt részeinek módosítását.

A szabad licenccel ellátott dokumentumok szabadon megváltoztathatók és terjeszthetők. Az eredeti mű szerzőjének szerzői funkcióját azonban itt is minden esetben kötelező elismerni. Erről a jogáról a szerző, a hatályos Törvény értelmében nem mondhat le. Az előző két licenccel ellentétben a szabad licenc már a mű más hordozón történő felhasználását is engedélyezi. Tehát akár meg is jelentethetjük. Viszont figyelni kell, hogy a szabad licenccel ellátott műből készült származékos művet is minden esetben szabad licenc alatt lehet csak terjeszteni.

A DPP licencekkel – úgy vélem – érdemes lenne többet foglalkozni. A DPP logikája, mint ahogy a német jogi gondolkodás általában, sokkal közelebb áll a magyarhoz, mint a CC licencek és eleve az amerikai jogi felfogás. Történelmünk egy része szorosán összefonódik és ily módon a jogi szabályozásunk is (Monarchia). A németek a licenceket már saját jogrendszerükbe is beépítették, amit akár mi is megtehetnénk, Unió van, jogharmonizáció van, miért ne építhetnénk be mi is?

Európa repozitóriumai egy helyen: a DRIVER projekt

A DRIVER (Digital Repository Infrastructure Vision for European Research) egy, az Európai Unió által finanszírozott projekt. Célja: hogy az Unió tagállamaiban létrejött „intézményi repozitóriumok egy virtuális, európai léptékű hálózatát hozza létre, olyan technológiát alkalmazva, hogy a fizikailag szétszórt repozitóriumok egyetlen hatalmas virtuális tartalomforrásként legyenek kezelhetőek.”⁷³

Tehát nem csupán egy közös lekérdező felületet kíván létrehozni, hanem a különböző repozitóriumokat egyesíteni, összekötni, hogy az ily módon létrejövő adatbázisra különböző egyéb szolgáltatásokat építhessen.

Magyarországon a DRIVER-be kerülő műveket a HUNOR (HUNGarian Open Repositories) elnevezésű konzorcium aggregálja. A HUNOR-t az MTA Könyvtára a hazai

⁷³ *DRIVER :tájékoztató könyvtárosok és repozitórium adminisztrátorok számára* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: ganyemedes.lib.unideb.hu:8080/.../DRIVER_konyvtaros_leaflet.pdf [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

felsőoktatási intézményekkel karöltve hozta létre. Célja: a hazai nyílt hozzáférésű repozitóriumok országos infrastrukturális hálózatának kialakítása.⁷⁴

Szerzői jogi szempontból kiemelten fontos, hogy mind a HUNOR-ba, mind a DRIVER-be csak és kizárólagosan olyan dokumentumok kerülhetnek, melyek teljes nyílt hozzáféréssel lettek az intézményi repozitóriumokba előzetesen feltöltve. Tehát azok, melyeket a szerző úgy töltött fel, hogy azok csak intraneten, vagy csak a felhasználók egy csoportja számára legyenek hozzáférhetőek, nem kerülhetnek be.

Videotórium

A Videotórium elnevezésű kezdeményezés első ránézésre talán egy egyszerű webszolgáltatásnak tűnik. Valójában azonban sokkal több ennél. Ahogy Kovács András is kiemelte előadásában,⁷⁵ és a neve is mutatja, egy „új típusú” repozitóriumról van szó. A nyílt hozzáférésű digitális videógyűjtemények a repozitóriumokon belül egy külön csoportot alkotnak. Hazánkban ezt a típust a nemrég indult Videotórium nevű tudományos igényű videómegosztó portál képviseli. (2010 tavaszán kezdte meg működését.)

Gyűjtőkörét a felsőoktatási intézményekben, kutatóintézetekben és közgyűjteményekben keletkező multimédiás anyagok alkotják. Ezek tudományos igényű visszakeresését (a metaadat modellt) a Monguz Kft. és neves magyar könyvtárosok dolgozták ki.⁷⁶ A cél egy YouTube-szerű felsőoktatási videómegosztó portál megvalósítása

Az anyagok feltöltése más repozitóriumokhoz hasonlóan szintén önkéntes alapon történik: az előadók maguk tölthetik fel előadásuk videóját, és a hozzá kapcsolódó diasort. Beállíthatják anyaguk publikáltságának szintjét (publikus, regisztrációhoz kötött, csak meghatározott kör számára elérhető, időbeli korlátozás), valamint azt, hogy beágyazható legyen-e külső weblapba, illetve, hogy az előzetesen megadott felhasználói kör letölthesse-e azt. Mint önkéntes feltöltés, a szerzői joggal nem lesznek problémák, hiszen a feltöltéssel az előadó mindenképp hozzájárul munkájának – az általa megadott feltételekkel – történő közzétételéhez.

⁷⁴ HUNOR [elektronikus dok.]. – Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/svCNv> [Letöltés dátuma:2010. október 31.]

⁷⁵ Kovács András: Videotórium: videómegosztás felsőfokon [elektronikus dok.]. – Előadás. – Hozzáférés módja: URL: http://videotorium.hu/hu/recordings/details/678,Videotorium_videomeszotas_felsofokon [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

⁷⁶ Bánki Zsolt, Kokas Károly, Moldován István, Polyik Katalin

Gyakoribb lesz azonban – úgy vélem – hogy az oktatók, kutatók nem egyenként fogják feltölteni előadásait, hanem az intézmények könyvtárai mintegy központosítva oldják meg a dolgot. Így viszont a könyvtár köteles tájékoztatni az oktatókat a publikálási beállítások lehetőségeiről, továbbá írásban az engedélyüket kérni anyaguk feltöltéséhez.

A feltöltés – megakadályozandó a gyűjtőkör mélységének nem megfelelő anyagok bekerülését – egy azonosító, az ún. EDUID segítségével történik. Ez sajnos még nem minden hazai felsőoktatási intézmény, ill. közgyűjtemény számára érhető el, igaz a projekt még nagyon friss (dolgozatom írásának idején, 2010. október 31-én zárult a próbaidőszak) ,így ez a kör is minden bizonnyal bővülni fog. Népszerűsége azonban már most is igen nagy, havi 3-4000 látogatóval bír.

Digitális könyvtárak

A könyvtári digitalizálások – véleményem szerint – a digitális könyvtárakban teljednek ki –ma még legalábbis – így ennek a felhasználási módnak a szerzői jogi vonatkozásait is fontosnak tartom áttekinteni.

A digitális könyvtár „a hagyományos könyvtári tevékenységet a modern digitális eszközök segítségével végzi, azaz digitálisan tárolt művek, teljesítmények elektronikus úton történő szolgáltatását nyújtja”⁷⁷ online, bárki számára szabadon hozzáférhető módon.

Az Európai Unió Bizottsága az i2010 elnevezésű, az új információs technológiák előnyeinek kihasználását célzó kezdeményezése is kulcsfontosságú elemeként jelölte meg a digitális könyvtárakat.⁷⁸

A digitális könyvtárak ügyét szerzői jogi szempontból – úgy vélem – érdemes a háromlépcsős teszten keresztül megközelíteni. Az első kérdés tehát: a szerzői jog által védett művel állunk-e szemben, és ha igen, védelmi időn belül vagyunk-e? A digitális könyvtárak állományának nagy részét olyan művek alkotják, amelyeknél már lejárt a Törvény által előírt védelmi idő. Ezeknél a közzététel szabad felhasználásnak minősül, így mindenféle jogi procedúrától mentesül az adott könyvtár. A folyóiratok, napilapok és gyűjteményes művek

⁷⁷ Fodor Klaudia Franciska: *BME szerzői jogi fórum* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=1159&articleID=1623&ctag=articlelist&iid=1> [Letöltés dátuma:2010. szeptember 11.]

⁷⁸ *A Bizottság ajánlása (2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:236:0028:0030:HU:PDF> [Letöltés dátuma:2010. november 1.]

azonban gondosabb odafigyelést igényelnek, ezek ugyanis akár jelentős ráfordítással létrehozott adatbázisnak is minősülhetnek. Így ezek előállítói (általában a kiadó) az őket megillető szerzői jogvédelmen túl adatbázis-előállítói sui generis kapcsolódó jogi oltalommal is rendelkezhetnek.⁷⁹

„A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az adatbázis egészének, vagy jelentős részének a felhasználása csakis a jogtulajdonos írásbeli hozzájárulásával történhet. Rendszeres és ismételt felhasználás esetén az adatbázis kisebb (a törvény szerint „jelentéktelen”) része is csak engedéllyel használható fel.”⁸⁰ A sui generis adatbázis oltalom az utolsó jelentős módosítástól számított 15 évig él.

Amennyiben még a védelmi időn belül vagyunk, úgy a digitális könyvtár üzemeltetőjének fel kell kutatnia a mű jogtulajdonosát (tulajdonosait) és felhasználási szerződésben az engedélyt kell kérnie. Ugyanis, mint az a teszt második lépcsőjében kiderül, a digitális könyvtárban történő közzététel szerzői jogi szempontból felhasználásnak minősül. A harmadik lépcsőben pedig az is világossá válik, hogy felhasználásunk csak abban az esetben élvez szabad felhasználási kedvezményt, ha a 117/2004. (IV. 28.) Korm. Rendelet által előírt feltételeket betartjuk. Ez pedig egy digitális könyvtár esetében ugye eleve lehetetlen.

Külön említést érdemelnek az árva művek, melyek szerzői jogi problémáinak szabályozására a 100/2009. (V. 8.) Korm. Rendeletben került sor.

A 100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet 1. §-a alapján árva művek tekintjük azokat az alkotásokat, melyeknek szerzője ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik. Így pedig nem szerzhető be a felhasználási engedélye, és az esetlegesen fennálló jogdíjigénye sem rendezhető vele.⁸¹

A Korm. rendelet előtt sok problémát okozott az árva művek kérdésének megoldatlansága, ami a digitális könyvtáraknak igen sok gondot okozott. Ez azért is volt különösen nagy gond, hiszen mennyiségét tekintve jelentős állományról van szó. „Moldován

⁷⁹ Tóth Péter Benjamin: *A digitális könyvtár és a szerzői jog* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://epa.oszk.hu/html/irattar/2002tanv.htm#_Toc59605724 [Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

⁸⁰ Tószegi Zsuzsanna: *A digitalizálás és a szerzői jogok* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3510&issue_id=448 [Letöltés dátuma: 2010. október 8.]

⁸¹ Horváth Sándor Domonkos: *A digitális tartalmak a szerzői jogi törvény legutóbbi módosításnak tükrében* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.204 [Letöltés dátuma: 2010. október 13.]

István, az Országos Széchényi Könyvtár digitális gyűjtemények vezetője szerint [...] az 1938 után megjelent alkotások 80-90 százaléka árva műnek számít.”⁸²

„A szabályozás jelentősége a digitális tartalomszolgáltatás tekintetében, illetve régebbi kiadványok újabb kiadásának tekintetében érinti a könyvtárakat, amennyiben nem ismerik a jogosult személyét vagy elérhetőségét, az MSZH engedélye alapján jogszerűen tehetik közzé a művet elektronikus könyvtárakban, és azt is tudják közben, hogy a szerző esetleges felbukkanása esetén milyen összegű jogdíjat kötelesek fizetni.”⁸³

Szerző jogi törvényünk új, 57/A §- a a Magyar Szabadalmi Hivatal (a továbbiakban MSZH) jelöli ki az árva művek jogvédelmének kezelésére. „Az MSZH ad felhasználási engedélyt kérelmére annak, aki bizonyítja, hogy a szerző felkutatása érdekében megtette az elvárható intézkedéseket, ám az nem járt eredménnyel. Az elvárt intézkedések a műtípus és a felhasználás jellegétől függő intenzitást igényelnek, nyilvánvaló, hogy egy jelentős mű, várhatóan nagy nyereséggel járó megjelentetése érdekében sokkal több kutakodás várható el a kérelmezőtől, mint mondjuk, egy szösszenet digitalizálásához, nonprofit célra. Az efféle kutatás elképzelhető a jogkezelők és az MSZH különféle adatbázisaiban történő kereséssel, hirdetéssel, stb.”⁸⁴ Az MSZH által kiadott engedély mindössze öt évre szól, nem kizárólagos (párhuzamosan más is megkaphatja), át nem ruházható, a mű átdolgozására nem jogosít, a Magyar Köztársaság területére szól, valamint további felhasználási engedély adására nem jogosít.⁸⁵ A 2. § (5) bek. alapján pedig egy kérelemben csupán egy mű felhasználására kérhető engedély. Az MSZH elektronikus nyilvántartást vezet azon művekről, melyekkel kapcsolatban felhasználási engedélyt adott.

A felhasználás nem ingyenes, ám a díjat a megszokottól eltérően nem a közös jogkezelőnek, hanem a szerzőnek fizetjük, felbukkanása esetén, tehát hozzá kerül a befizetett összeg. Amennyiben a szerző az öt éves lejáratú időn belül nem jelentkezik, úgy a befizetett pénz a Nemzeti Kulturális Alap tőkéjét gyarapítja.⁸⁶

⁸² Trauttwein Éva: *Árva művek: Internetes bűncselekmény - elmarad a megtorlás?* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/NglYv> [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 13.]

⁸³ Horváth Sándor Domonkos: *A digitális tartalmak a szerzői jogi törvény legutóbbi módosításának tükrében* [elektronikus változat]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.204 [Letöltés dátuma: 2010. október 13.]

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ *Az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.218 [Letöltés dátuma: 2010. október 10.]

A Google Books és a digitális könyvtárak

Tekintve, hogy a Google Booksnak egyre több könyvtári partnere van, és már nem csak a tengerentúlon, így fontosnak tartom dolgozatomban a projektet és annak jogi vonatkozásait is bemutatni.

A Google Google Books elnevezésű projektje csaknem egyidős magával a Google-lel. Az ötlet ugyanis már 1996-ban megvolt: a keresőóriás alapítói Sergey Brin és Larry Page egy olyan keresőt álmodtak meg, aminek segítségével az emberek bárhol a Földön képesek lesznek könyvek milliói között keresgélni, hogy megtalálják a számukra szükséges darabokat.⁸⁷

Ennek tényleges megvalósítása azonban csak 2004 őszén vette kezdetét. A Google Books két fő szálon indult el: az egyik a Partnerprogram, a másik pedig a Könyvtárprojekt. Az előbbi segítségével a kiadók és könyvkereskedő vállalatok helyezhetik el linkjeiket könyveik mellett, hogy amint a felhasználó megtalálja a könyvet egyetlen kattintással meg is vásárolhassa azt. Az utóbbi pedig a könyvtárakat kívánja „segíteni” azáltal, hogy gyűjteményük bizonyos részeit digitalizálja és hozzáférhetővé teszi (ezek általában a már közkinccnek számító, szerzői jogi védelem alatt nem álló könyvek).

A Google nemes célokra hivatkozik: „keményen dolgozunk azon, hogy a mindenki számára fontos célt elérjük: visszahozni az élők sorába milliónyi eltűnt könyvet, melyek mindannyiunk számára érdekesek”.⁸⁸ Ez nagyon szépen hangzik, de azt azért mégsem szabad elfelejteni, hogy egy céggel állunk szemben, és mint ilyen, valószínűleg nem a (digitális)könyvtárakhoz hasonló nemes, nonprofit eszméket szeretné megvalósítani, haszonra pedig nem a közkinccsek digitalizálásával fog szert tenni... Különben is miért lennének kereskedelmi partnerei, ha nem ezért? Még ha a projekt weblapján található információk alapján a kiadók és könyvkereskedők az oldalon elhelyezett hivatkozások után semmit sem fizetnek a Google-nek, és talán mondanom sem kell: az eladások után „sem” kap juttatást a cég...

⁸⁷ A Google Könyvkeresőről: a Google Könyvkereső története [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://books.google.hu/googlebooks/history.html> [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 21.]

⁸⁸ Dojcsák Dániel: *Vesszőfutás a Google Books élete Európában* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.hwsz.hu/hirek/42885/google-books-europa-szerzoi-jog-konyvtar-konyv.html> [Letöltés dátuma: 2010. október 23.]

A probléma szerzői jogi szempontból pedig pont ez – ahogyan azt Dr. Mezei Péter is kiemeli szerzői joggal foglalkozó blogjában (Szerzői jog a XXI. Században) – vagyis, hogy a keresőóriás nem csak a már közkinccsnek számító, valamint árva műveket, hanem a még szerzői jogi védelem alatt álló, kereskedelmileg hasznosítható műveket is digitalizálja. Az ilyen művek engedély nélküli digitalizálása – a nyilvánossághoz való hozzáférhetővé tételről nem is beszélve – pedig a legtöbb országban törvénybe ütközik. „A szerzők engedélye nélküli ilyen felhasználást a világon semmilyen szerzői jogi rendszer nem támogathatja.”⁸⁹ És nem is támogatja, épp ezért áll az óriásvállalat szinte folyamatosan a bíróságok előtt.

Az Egyesült Államokban ugyan sikerült a Google-nek megállapodnia az Authors Guild és az Association of American Publishers kiadói szervezetekkel, ezt a megállapodást azonban a bíróság még nem hagyta jóvá, sőt, az amerikai igazságügyi minisztérium (Department of Justice) már kifogást is emelt ellene (egy előző megállapodást előtte már elvetett).

Ez a megállapodás Európát azonban nem érinti, így az itt folyó eljárásokra sincs befolyással (Legutóbb a francia könyvkiadókat képviselő La Martiniere csoport perelte be a céget sikeresen, ám a Google azt megfellebbezte.) Igaz az Unióval eleve nem egyszerű a Google dolga. Bizalmatlanságát fejezte már ki a projekttel szemben többek között az Európai Könyvkereskedők Szövetsége (attól tartanak, hogy a Google válik a világ egyedüli digitális könyvkereskedőjévé) és az Európai Kutató Könyvtárak Szövetsége is (ők pedig attól, hogy semmilyen biztosítékot nem látnak arra, hogy a cég hosszútávon is hozzáférést biztosít-e majd a digitalizált anyagokhoz). Az EU vezetősége pedig szintén fenntartásokkal van a szolgáltatás iránt, nem csak szerzői jogi, hanem versenyjogi szempontból is, attól tartanak ugyanis, hogy vetélytársak nélkül túl nagy információs hatalomhoz juthat a keresőóriás. A Google Megállapodást pedig egy az egyben elutasítja.⁹⁰

A szolgáltatás bizonyos részei éppen ezért öreg kontinensen el sem érhetők, és a vállalat arra is gondosan ügyel, hogy 150 évesnél fiatalabb könyvek ne kerüljenek beolvasásra.⁹¹

Azonban ennek ellenére is találni kivétlnivalót – szerzői jogi szempontból – a Google munkájában.

⁸⁹ Mezei Péter: *A Google Books ügyről* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/02/google-books-ugyrol.html>
[Letöltés dátuma: 2010. szeptember 14.]

⁹⁰ Uo.

⁹¹ Dojcsák Dániel: *Vesszőfutás a Google Books élete Európában* [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.hwsz.hu/hirek/42885/google-books-europa-szerzoi-jog-konyvtar-konyv.html>
[Letöltés dátuma: 2010. október 23.]

„Engedély hiányában a Google szerverein való rögzítés miatt akkor is sérelmet szenved a többszörözési jog, ha a teljes tartalom megjelenítésre sem kerül. S mivel sok esetben az érintett művek hosszabb terjedelemben válnak elérhetővé, ez a jelenlegi európai szerzői jogi rendszerben a többi vagyoni jogosultság megsértését is eredményezi, feltéve persze, hogy az érintett részlet önmagában is méltó a szerzői jogvédelemre.”⁹² Ilyen könyvrészlet lehet például egy illusztrált oldal, ahol a kép nem csupán részletében, hanem teljes egészében látszik, így ugyanis Dr. Mezei Péter szerint már kiesik a fair use nyújtotta kedvezményből.⁹³ Az amerikai képzőművészek érdekképviselői idén tavasszal perbe is fogták emiatt a vállalatot.

A Google a sorozatos nézeteltéréseket úgy próbálja orvosolni, hogy egyrészt lehetőséget biztosít a kiadóknak és a jogtulajdonosoknak könyveik programból való kizárására, illetve hajlandó kifizetni a jogdíjat, ha úgy rendezhető a dolog. Ez viszont az árva művek esetében problémás lehet, ugyanis a vállalat határidőhöz köti a „reklamációt”, és ennek lejárta után a szerző már nem tiltakozhat művének felhasználása ellen. Tovább „színesíti” a dolgot, hogy az Egyesült Államok árva művekkel foglalkozó törvénye – a miénkhez hasonlóan – előírja az árva mű szerzőjének felkutatását, illetve annak megpróbálását, amit a keresőóriás – lássuk be – vajha tesz meg...⁹⁴

⁹² Mezei Péter: *A Google Books ügyről* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/02/google-books-ugyrol.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

⁹³ Mezei Péter: *Újabb per elé néz a Google Books projekt* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/04/ujabb-per-ele-nez-google-books-projekt.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

⁹⁴ Mezei Péter: *A Google Books ügyről* [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/02/google-books-ugyrol.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

Összegzés

Dolgozatom talán egyik részének megírásától sem tartottam úgy, mint ettől. Szerzői jogi törvényünk sok részével nem értek egyet, sok részét pedig nehezen értelmezhetőnek, szinte már-már betarthatatlannak tartom. A megértést pedig tovább nehezítik a jogászok eltérő magyarázatai, értelmezései, ami nélkül azonban egy laikus – mint én is – nem igazán tudna mit kezdeni a törvénnyel. Én mégsem „szidni” szerettem volna a törvényt, ahogy azt a házi TDK-versenyen egyik szaktársam is kérdezte, mikor megtudta, mi a témám. Nem, nem ez volt a célom, gondoltam, szidják elegenden, én mást szerettem volna kiemelni, és remélem, ez sikerült is. Ahogy Lessig professzor is mondja, a tudomány mindig is a másolásról szólt, ez úgy gondolom – és ebben egy jogász ismerősöm is megerősített beszélgetéseink során – éppúgy igaz a jogtudományra is. Átvesszük más nemzetek törvényeit, harmonizálunk, alakítunk. Úgy vélem azonban, nem mindegy, mit veszünk át, olyan ez, mint a gyermekeknél, nekik sem mindegy, hogy személyiségfejlődésük során kit választanak leutáNZandó mintának. Miért lenne mindegy pont a jognál? Miért veszünk át valamit csak azért, mert azt sokan teszik, mikor látható, hogy van attól jobb is? Miért nem ezeket vesszük át? Célom az volt, hogy ezekre felhívjam a figyelmet és remélem, ez sikerült is. Remélem lesz olyan, aki elgondolkodik ezeken és cselekszik, és akkor elmondhatom, hogy megérte. Addig is, úgy érzem, küzdeni kell azért, hogy ezeket észre vegyék, meglássák az emberek. De ahogy Madách is írja híres művében: *„az élet küzdelem, / S az ember célja e küzdelem maga.”*

Felhasznált irodalom

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról [elektronikus dok.]. - Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.artisjus.hu/aszerzoijogrol/jogszabalyok.html> [Letöltés dátuma:2010. szeptember 13.]

117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.artisjus.hu/opencms/export/artisjus/aszerzoijogrol/117per2004.html> [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 14.]

100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.mszh.hu/jogforras/100_2009_KR.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 13.]

2008. évi CXII. Törvény a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.mszh.hu/jogforras/2008_CXII_Szjtmod.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u0UXrdz1f54J:www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D95900004.TV+ptk&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu [Letöltés dátuma:2010. október 8.]

Amberg Eszter

Szerzői jog a digitális könyvtárban [elektronikus dok.] / Amberg Eszter. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Amberg_Eszter.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Az **árva** mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.218 [Letöltés dátuma:2010. október 10.]

Bánkeszi Katalin

Digitalizálni, de...: érvek és ellenérvek, félelmek és remények [elektronikus dok.] / Bánkeszi Katalin. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Bankeszi_Katalin.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Creative Commons [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/hUqbA> [Letöltés dátuma: 2010. október 23.]

Creative-Commons-licenc [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.open-access.hu/index.php/Creative-Commons-licenc> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Creative Commons bemutatása képregényben [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://creativecommons.hu/?page_id=8 [Letöltés dátuma:2010. október 14.]

CS.I.Z.

15 év, 15 könyv: kortárs szerzők a Magyar Elektronikus Könyvtárban [elektronikus dok.] / CS.I.Z. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://nol.hu/lap/kult/20101001-15_ev_15_konyv [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Dajkó Pál

A DRM veszélyezteti a kultúrát, a kutatást és az oktatást ? [elektronikus dok.] / Dajkó Pál. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://itcafe.hu/hir/a_drm_veszelyezteti_a_kulturata_kutatast_es_az_oktatast.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Dajkó Pál

Tíz érv a digitális jogkezeléssel szemben [elektronikus dok.] / Dajkó Pál. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://itcafe.hu/hir/tiz_erv_a_digitalis_jogkezelessel_szemben.html [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

Dajkó Pál

Az európai digitális könyvtár, az Europeana [elektronikus dok.] / Dajkó Pál. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/YVXVq> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

DEA: Debreceni Egyetem Elektronikus Archívum [elektronikus dok.] / [közread. a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

Dempsey

Röghöz kötött szerzői jog [elektronikus dok.]/ bejegy. Dempsey és Makepeace. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/IXK2F> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

Dojcsák Dániel

Vesszőfutás a Google Books élete Európában [elektronikus dok.] / Dojcsák Dániel. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.hsw.hu/hirek/42885/google-books-europa-szerzoi-jog-konyvtar-konyv.html> [Letöltés dátuma: 2010. október 23.]

Dokumentumok rendelkezésre bocsátása repozitóriumokban [elektronikus dok.] / [közread. a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/Dokumentumok_rendelkez%C3%A9sre_bocs%C3%A1t%C3%A1sa_repozit%C3%B3riumokban#_1995_el.C5.91tt_megjelent_dokumentumok_szerz.C5.91i_archiv.C3.A11.C3.A1sa [Letöltés dátuma: 2010. október 23.]

DRIVER :tájékoztató könyvtárosok és repozitórium adminisztrátorok számára [elektronikus dok.] / [közread. a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: ganymedes.lib.unideb.hu:8080/.../DRIVER_konyvtaros_leaflet.pdf [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

DRM: a digitális gazdaság alaptechnológiája [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.drm.hu/cikkek/a_digitalis_gazdasag_alaptechnologiaja.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

DRM avagy a másolásvédelem: jó vagy rossz? [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.drm.hu/cikkek/drm_masolasvedelem.html [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Drótos László

Két kultúra? A (c) és a (cc) [elektronikus dok.] / Drótos László. – In: Tudományos és műszaki tájékoztatás ISSN 0041 – 3917. – 53. évf. 4. sz. (2006), p. 159-167. Elektronikusan elérhető: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/2006/cc.htm> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Az **emberi** jogok egyetemes nyilatkozata [elektronikus dok.] / [közread. a Magyar ENSZ

Társaság]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL:

http://www.menszt.hu/informaciok/emberi_jogok/az_emberi_jogok_egyetemes_nyilatkozata [Letöltés dátuma: 2010. október 18.]

Európai Bizottság

A Bizottság ajánlása (2006. augusztus 24.) a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről / közread. a Bizottság. – In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja. – 2006.8.31. – (L sorozat) Elektronikusan elérhető:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:236:0028:0030:HU:PDF>

[Letöltés dátuma:2010. november 1.]

FAQ [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://creativecommons.hu/?page_id=2 [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Fodor Klaudia Franciska

BME szerzői jogi fórum [elektronikus dok.] / Fodor Klaudia Franciska. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL:

[http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=1159&articleID=1623&ctag=articlelist&iid=](http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=1159&articleID=1623&ctag=articlelist&iid=1)

[1](http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=1159&articleID=1623&ctag=articlelist&iid=1) [Letöltés dátuma:2010. szeptember 11.]

Fodor Klaudia Franciska

A könyvtári digitalizálás hatályos jogszabályi háttere [elektronikus dok.] / Fodor Klaudia Franciska. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Fodor_Klaudia_Franciska.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 11.]

Géra Eleonóra

A zenei közös jogkezelés magyarországi története [elektronikus dok.] / Géra Eleonóra, Csatári Bence. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.artisjus.hu/IOOev/artisjus_tortenet.html [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 10.]

GNU General Public License [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/GNU_General_Public_License [Letöltés dátuma:2010. október 5.]

A **Google** Könyvkeresőről: a Google Könyvkereső története [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://books.google.hu/googlebooks/history.html> [Letöltés dátuma:2010. szeptember 21.]

A **Google** fellebbezett a franciaországi pénzbüntetése ellen [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.origo.hu/techbazis/internet/20100208-a-google-fellebbezett-a-books-miatti-franciaorszagi-penzbuntetes-ellen.html> [Letöltés dátuma:2010. szeptember 21.]

Gyenge Anikó

Archívumok egy új világban: a digitalizáció hatásai a könyvtárakra [elektronikus dok.] / Gyenge Anikó. – 1. rész. – In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle. – 112. évf. 4. sz. (2007. augusztus)

Elektronikusan elérhető: <http://www.msh.hu/szerzoijog/cikkek2007/2007-08-gyenge.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Gyenge Anikó

Archívumok egy új világban: a digitalizáció hatásai a könyvtárakra [elektronikus dok.] / Gyenge Anikó – 2. rész. – In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle. – 112. évf. 5. sz. (2007. október)

Elektronikusan elérhető: <http://www.mszh.hu/szerzoijog/cikkek2007/2007-09-gyenge.pdf>
[Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Gyenge Anikó

A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről [elektronikus dok.] / Gyenge Anikó Békés Gergely. – In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle. – 111. évf. 1. sz. (2006. február)

Elektronikusan elérhető: www.hpo.hu/kiadv/ipsz/200602-pdf/03_tanulmanygyenge_bekes.pdf
[Letöltés dátuma:2010. október 15.]

Holl András

REAL: az MTA Könyvtárának repozitóriuma: tudományos szakcikkék és disszertációk teljes szövegű szolgáltatása [elektronikus dok.] / Holl András. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Holl_Andras.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Horváth Sándor Domonkos

A digitális tartalmak a szerzői jogi törvény legutóbbi módosításnak tükrében. – In: Könyv, könyvtár, könyvtáros ISSN 1216-6804. – 18. évf. 4. sz. (2009), p. 6-8.

Elektronikusan elérhető:

http://www.ki.oszk.hu/3k/e107_plugins/content/content.php?content.204

[Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Horváth Sándor Domonkos

Szerzői jog [elektronikus dok.] / Horváth Sándor Domonkos. – Előadás. – Hozzáférés módja:

URL: <http://ltv.ektf.hu/Oldalak/Video/50a46cae9cbacb30df3559bff5d5f6fb> [Letöltés dátuma:2010. október 18.]

HUNOR [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/svCNv> [Letöltés dátuma:2010. október 31.]

Huszka Jenő [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL:

<http://www.szineszkonyvtar.hu/contents/f-j/huszkaelet.htm> [Letöltés dátuma: 2010. szeptember 19.]

Jogi kérdések [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja:

URL: http://www.open-access.hu/index.php/Jogi_k%C3%A9rd%C3%A9sek [Letöltés dátuma:2010. október 24.]

Karácsony Gyöngyi

DRIVER: a XXI. század digitális kutatási infrastruktúrája Európában [elektronikus dok.] /

Karácsony Gyöngyi. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Karacsony_Gyongyi.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Kármán László

Az EuropeanaLocal és Athena projektek műszaki feladatai [elektronikus dok.] / Kármán

László. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Karman_Laszlo.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Kéki Béla

Az írás története: a kezdetektől a nyomdabetűig / Kéki Béla. - Budapest: Vince, 2000. – 175 p.

Kelényi Attila

A Creative Commons Magyarországon - a "szabad kultúra" megteremtésének lehetőségei és kihívásai egy kiadó szemszögéből [elektronikus dok.] / Kelényi Attila, Bodó Balázs. – Előadás. – Hozzáférés módja: URL:

http://videotorium.hu/hu/recordings/details/1854,A_Creative_Commons_Magyarorszagon_-_a_szabad_kultura_megteremtesenek_lehetosegei_es_kihivasai_egy_kiado_szemszogebol [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

Kis János

Élni és túlélni: A élet a szerzői jogi törvény hibái árnyékában [elektronikus dok.]/ Kis János.
– Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://www.euroastra.info/node/27650> [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Kiss Zoltán

Szerzői jogi útjelzők az analóg és a digitális környezetben: a szellemi tulajdon-védelem a K + F eredmények hasznosításában [elektronikus dok.]/ Kiss Zoltán. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: pik.elte.hu/file/_Szerzoi_jogi_utjelzok__K_F_.ppt [Letöltés dátuma:2010. október 12.]

Kiss Zoltán

Útmutató a szerzői joghoz/ [összeáll. Kiss Zoltán]; [közread. a] Magyar Szabadalmi Hivatal.
–Budapest: M. Szabadalmi Hiv., 2002. – 32 p.

Kokas Károly

A Médiatéka, avagy egy digitális videógyűjtemény kialakításának lehetőségei [elektronikus dok.] / Kokas Károly. – Előadás. – Hozzáférés módja: URL: <http://ltv.ektf.hu/Oldalak/Video/a73e040a6f69bc054290dcb31c18659e> [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

Kokas Károly

A Médiatéka, avagy egy digitális videógyűjtemény kialakításának lehetőségei [elektronikus dok.] / Kokas Károly. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: <http://virgo.bibl.u-szeged.hu/~kokas/eger2009/>
[Letöltés dátuma:2010. október 20.]

Kokas Károly

Repozitóriumok a felsőoktatás és a kutatás szolgálatában [elektronikus dok.]/ Kokas Károly.
– Előadás. – Hozzáférés módja: URL: <http://ltv.ektf.hu/Oldalak/Video/a73e040a6f69bc054290dcb31c18659e> [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

Kokas Károly

Repozitóriumok a felsőoktatás és a kutatás szolgálatában [elektronikus dok.] / Kokas Károly.
– Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: <http://virgo.bibl.u-szeged.hu/~kokas/eger2009/>
[Letöltés dátuma:2010. október 19.]

Kovács András

Videotorium: videomegosztás felsőfokon [elektronikus dok.] / Kovács András . – Előadás. –
Hozzáférés módja: URL:
http://videotorium.hu/hu/recordings/details/678,Videotorium_videomegosztas_felfokokon
[Letöltés dátuma:2010. október 13.]

Lontai Endre

Szellemi alkotások joga/ Lontai Endre. - Budapest: Eötvös, 2001. – 262 p.
Borítócím: Magyar polgári jog: szellemi alkotások joga

Mezei Péter

A Google Books ügyről [elektronikus dok.] / Mezei Péter. – Szöveg. – Hozzáférés módja:
URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/02/google-books-ugyrol.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

Mezei Péter

Újabb per elé néz a Google Books projekt [elektronikus dok.] / Mezei Péter. – Szöveg. –
Hozzáférés módja: URL: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.com/2010/04/ujabb-per-ele-nez-google-books-projekt.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

Mezei Péter

A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.) [elektronikus dokumentum]
/ Mezei Péter. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://jesz.ajk.elte.hu/mezei19.html>
[Letöltés dátuma:2010. szeptember 16.]

Mezei Péter

Mitől fair a fair?: szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében [elektronikus dok.] / Mezei Péter. – In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle. – 113. évf. 6. sz. (2008. december) Elektronikusan elérhető: www.hpo.hu/kiadv/ipsz/200812-pdf/02-mezei.pdf [Letöltés dátuma:2010. október 15.]

Az **ODT** 2009 április 17-i ülésén a 212/2008 határozat a következőképpen módosult [elektronikus dok.] . - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=351&cid=160> [Letöltés dátuma:2010. október 30.]

Pink Edit

Szerzői jog a digitális környezetben [elektronikus dok.] / Pink Edit. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: www.humantiszka.hu/tovabbkepzes_tananyagfejlesz/szerzoijog.ppt [Letöltés dátuma:2010. november 7.]

Repozitóriumok üzemeltetése [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/Repizot%C3%B3riumok_%C3%BCzemeltet%C3%A9se [Letöltés dátuma:2010. október 22.]

Rónai Iván

Könyvtári digitalizálás Magyarországon és Európában [elektronikus dok.] / Rónai Iván. – Szöveg és kép. – Hozzáférés módja: URL: http://dt.ogyk.hu/letoltesek/Ronai_Ivan.pdf [Letöltés dátuma:2010. szeptember 10.]

Senkei-Kis Zoltán

Az internetes szerzői jog, és annak könyvtári vonatkozásai [elektronikus dok.] / Senkei-Kis Zoltán. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/senkeikiszoltan/tezis.pdf> [Letöltés dátuma:2010. október 17.]

Senkei-Kis Zoltán

Szerzői jogi visszaélések az elektronikus dokumentumok világában [elektronikus dok.] / Senkei-Kis Zoltán. – In: Tudományos és műszaki tájékoztatás ISSN 0041 – 3917. – 54. évf. 3. sz. (2007), p. 160-168. Elektronikusan elérhető: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4648&issue_id=480 [Letöltés dátuma:2010. október 19.]

SHERPA/RoMEO lista [elektronikus dok.] / [közread. a DEENK]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://www.open-access.hu/index.php/SHERPA/RoMEO_lista [Letöltés dátuma:2010. október 30.]

Szakadát István

Creative Commons [elektronikus dok.] / Szakadát István. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: http://mokk.bme.hu/archive/cc_intro_20050228/ [Letöltés dátuma:2010. október 28.]

Szekeres Dóra

A digitális könyvtárak jövője: maguk digitalizáljanak, vagy jobb multival boltolni? [elektronikus dok.] / Szekeres Dóra. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/iI1cj> [Letöltés dátuma:2010. október 28.]

A **szellemi** alkotások jogának fő területei, és elméleti alapjai: nemzetközi együttműködés [elektronikus dok.]. - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: www.jegyzetportal.hu/dl.php?p=/polgarjog&i=szellezialk.doc [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

A **szerzői** jogi káosz összezavarja a felhasználókat [elektronikus dok.]. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://www.sg.hu/cikkek/72776/a_szerzoi_jogi_kaosz_osszezavarja_a_felhasznalokat [Letöltés dátuma:2010. szeptember 14.]

Szinger András

Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz/ Szinger András, Tóth Péter Benjámin. - Budapest: Novissima, 2004.- 285 p.

Tájékoztató a WIPO Szerzői Jogi Szerződés és a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése hatálybalépésének időpontjáról. – In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja. – 2010.2.4. – (L sorozat) Elektronikusan elérhető:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:032:0001:0001:HU:PDF>

[Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

Tattay Levente

A szellemi alkotások joga / Tattay Levente. – 3. kiad. – Budapest: Szent István Társulat, 2005. – 409 p.

Tószegi Zsuzsanna

A digitalizálás és a szerzői jogok / Tószegi Zsuzsanna. – In: Tudományos és műszaki tájékoztató ISSN 0041- 3917. – 51. évf. 2. sz. (2004), p. 80- 86.

Elektronikusan elérhető: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3510&issue_id=448

[Letöltés dátuma: 2010. október 8.]

Tóth Péter Benjamin

A szerzői jog könyvtárakra vonatkozó rendelkezései / Tóth Péter Benjamin. – In: Tudományos és műszaki tájékoztató ISSN 0041- 3917. – 48. évf. 2. sz. (2001), p. 64-70.

Elektronikusan elérhető: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1266&issue_id=23

[Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

Tóth Péter Benjamin

A digitális könyvtár és a szerzői jog / Tóth Péter Benjamin. – In: Tudományos és műszaki tájékoztató ISSN 0041- 3917. – 49. évf. 6/7. sz. (2002), p. 248-259.

Elektronikusan elérhető: http://epa.oszk.hu/html/irattar/2002tanv.htm#_Toc59605724

[Letöltés dátuma: 2010. október 7.]

Turi László

Internet és copyright: amatőrként profik között [elektronikus dok.]/ Turi László . - Szöveg. -

Hozzáférés módja: URL: <http://goo.gl/J6Koz> [Letöltés dátuma: 2010. október 20.]

Turi László

S: klasszikusok illegalításban [elektronikus dok.]/ Turi László . - Szöveg. - Hozzáférés módja: URL: <http://ebooks.gutenberg.us/Wordtheque/hu/AAACYA.TXT> [Letöltés dátuma: 2010. október 21.]

Trauttwein Éva

Árva művek:Internetes bűncselekmény - elmarad a megtorlás? [elektronikus dok.] / Trauttwein Éva. – Szöveg. – Hozzáférés módja: URL: http://hetivalasz.hu/itthon/arva-muvek-20602/?cikk_ertekel=1&ertekeles=3 [Letöltés dátuma:2010. szeptember 13.]